

2024-10-20

Högskoleprovet

Provpass 1

- Du måste fylla i dina svar i svarshäftet **innan** provtiden är slut.
- Följ instruktionerna i svarshäftet.
- Du får använda provhäftet som kladdpapper.
- Fyll alltid i ett svar för varje uppgift. Du får inte minuspoäng om du svarar fel.
- På nästa sida börjar provet, som innehåller 40 uppgifter.
- Provtiden är **55 minuter**.

Kvantitativ del

Detta provhäfte består av fyra olika delprov. Dessa är XYZ (matematisk problemlösning), KVA (kvantitativa jämförelser), NOG (kvantitativa resonemang) och DTK (diagram, tabeller och kartor). Anvisningar och exempeluppgifter finner du i ett separat häfte.

Prov	Antal uppgifter	Uppgiftsnummer	Rekommenderad provtid
XYZ	12	1–12	12 minuter
KVA	10	13–22	10 minuter
NOG	6	23–28	10 minuter
DTK	12	29–40	23 minuter

Börja inte med provet förrän provledaren säger till.

Tillstånd har inhämtats att publicera det upphovsrättsligt skyddade material som ingår i detta prov.

1. $12x - 54 = 6x + 18$

Vad är x ?

A -6

B -2

C 4

D 12

2. $\sqrt{3} x = 6$

Vilket värde har x ?

A $\sqrt{2}$

B $3\sqrt{2}$

C $2\sqrt{3}$

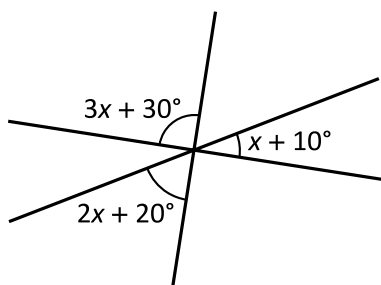
D 4

3. $x > 0$

Hur många procent av x är $\frac{x}{15} + \frac{x}{30}$?

- A 4,5
- B 10
- C 15
- D 22,5

4.

Tre linjer skär varandra i samma punkt. **Vad är x ?**

- A 15°
- B 20°
- C 25°
- D 30°

5. Vilket svarsalternativ är korrekt?

A $\frac{3}{4} < \frac{7}{8} < \frac{25}{32}$

B $\frac{3}{4} < \frac{13}{16} < \frac{25}{32}$

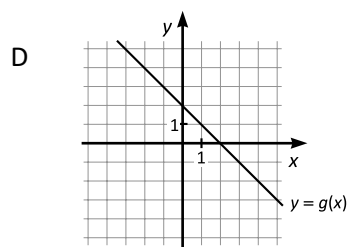
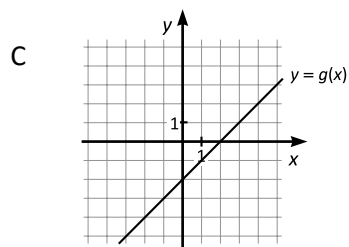
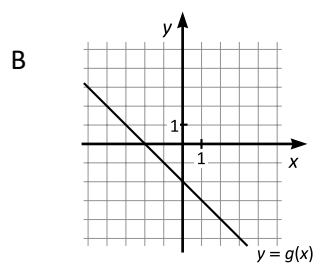
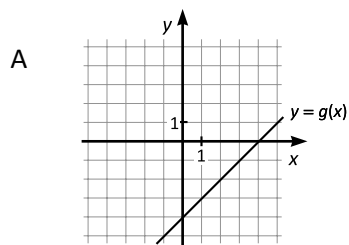
C $\frac{3}{4} < \frac{7}{8} < \frac{13}{16}$

D $\frac{3}{4} < \frac{25}{32} < \frac{13}{16}$

6. $f(x) = 2x - 4$

$$g(x) = -\frac{1}{2} \cdot f(x)$$

Vilket svarsalternativ visar grafen till funktionen g ?

7. En kvadrat har sidan s cm och diagonalen d cm. Om $2s^2 + d^2 = 64$, vilket värde har då s ?

- A 2
- B 4
- C 8
- D 16

8. Vilket svarsalternativ motsvarar $\frac{3(x+y) - 5(y-x)}{2}$?

- A $x - 2y$
- B $4x - 4y$
- C $4x - y$
- D $8x - 2y$

9. $x - y = 7$

Vilket av svarsalternativen är med säkerhet korrekt?

- A Om x är negativt, så är y negativt.
- B Om x är positivt, så är y positivt.
- C Om y är negativt, så är x positivt.
- D Om y är positivt, så är x negativt.

10. Punkten $(a, 2a)$ ligger på linjen som ges av ekvationen $y = 3x - 60$. Vilket värde har a ?

- A 12
- B 15
- C 30
- D 60

11. Ritva har sex bollar som hon fördelar slumpmässigt i tre tomma lådor. Hur stor är sannolikheten att exakt en låda innehåller ett udda antal bollar när Ritva är klar?

A 0

B $\frac{1}{3}$

C $\frac{2}{3}$

D 1

12. Vilken av följande produkter är lika med 8^x , för något heltal x ?

A $16 \cdot 16$

B $16 \cdot 32$

C $32 \cdot 32$

D $32 \cdot 64$

13. Kvantitet I: $\sqrt{5} + 1$

Kvantitet II: $\sqrt{6}$

- A I är större än II
- B II är större än I
- C I är lika med II
- D informationen är otillräcklig

14. $\frac{x}{4} + \frac{1}{2} = \frac{5}{8}$

Kvantitet I: x

Kvantitet II: 2

- A I är större än II
- B II är större än I
- C I är lika med II
- D informationen är otillräcklig

15. $0 < x < y$

Kvantitet I: $x + 2y$

Kvantitet II: $2x + y$

- A I är större än II
- B II är större än I
- C I är lika med II
- D informationen är otillräcklig

16. Kvantitet I: $\left(\frac{3}{5} - \frac{4}{7}\right) \cdot 32$

Kvantitet II: 1

- A I är större än II
- B II är större än I
- C I är lika med II
- D informationen är otillräcklig

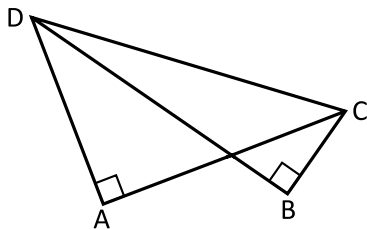
17. Kalle har x kulor och Pelle har y kulor. Olle har inga kulor.
Kalle ger hälften av sina kulor till Olle. Pelle ger också hälften av sina kulor till Olle.

Kvantitet I: Det sammanlagda antalet kulor som Olle får av Kalle och Pelle

Kvantitet II: Medelvärdet av antalet kulor som Kalle och Pelle hade innan de gav kulor till Olle

- A I är större än II
- B II är större än I
- C I är lika med II
- D informationen är otillräcklig

18.

Kvantitet I: $(AD)^2 + (AC)^2$

Kvantitet II: $(BD)^2 + (BC)^2$

- A I är större än II
- B II är större än I
- C I är lika med II
- D informationen är otillräcklig

19. Linjen L ges av ekvationen $y = -\frac{x}{2} + 4$.

Kvantitet I: x -koordinaten för den punkt där L skär x -axeln

Kvantitet II: y -koordinaten för den punkt där L skär y -axeln

- A I är större än II
- B II är större än I
- C I är lika med II
- D informationen är otillräcklig

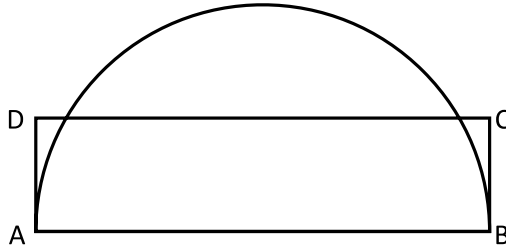
20. En mätserie består av sex positiva heltal. De fyra största mätvärdena är större än 12. De fyra minsta mätvärdena är mindre än 15.

Kvantitet I: Mätseriens median

Kvantitet II: 13,5

- A I är större än II
- B II är större än I
- C I är lika med II
- D informationen är otillräcklig

21. Fyrhörningen ABCD är en rektangel där AB är diametern i en halvcirkel och $AD = r/2$, där r är cirkelns radie.

Kvantitet I: Halvcirkelns area

Kvantitet II: Rektangelns area multiplicerad med 1,5

- A I är större än II
B II är större än I
C I är lika med II
D informationen är otillräcklig
22. $\frac{x}{y} = -1$
- Kvantitet I:* $x - y$
Kvantitet II: 0
- A I är större än II
B II är större än I
C I är lika med II
D informationen är otillräcklig

23. Eskil samlar på kylskåpsmagneter. **Hur många kylskåpsmagneter har Eskil?**

- (1) Om Eskil fick 25 procent fler kylskåpsmagneter, så skulle han ha 100 kylskåpsmagneter.
- (2) En femtedel av Eskils samling utgör 20 procent av hans kylskåpsmagneter.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
- B i (2) men ej i (1)
- C i (1) tillsammans med (2)
- D i (1) och (2) var för sig
- E ej genom de båda påståendena

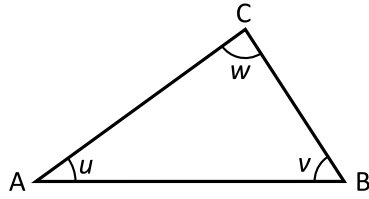
24. Pernilla har bakat sammanlagt 80 bullar: kanelbullar och vaniljbullar. Hon har lagt några bullar i skafferiet och resten av bullarna i frysen. **Hur många vaniljbullar har Pernilla lagt i frysen?**

- (1) Pernilla har lagt 20 kanelbullar och 10 vaniljbullar i skafferiet.
- (2) Tre fjärdedelar av bullarna som Pernilla har bakat är kanelbullar.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
- B i (2) men ej i (1)
- C i (1) tillsammans med (2)
- D i (1) och (2) var för sig
- E ej genom de båda påståendena

25.

ABC är en triangel. Hur stor är vinkeln u ?

- (1) $u + v = 93^\circ$
- (2) $u + w = 123^\circ$

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
- B i (2) men ej i (1)
- C i (1) tillsammans med (2)
- D i (1) och (2) var för sig
- E ej genom de båda påståendena

26. En grupp består av fyra flickor och en pojke. Deras medellängd är 172 cm.
Hur lång är pojken?

- (1) Flickornas medellängd är 170 cm.
- (2) Pojken är 5 cm längre än den längsta flickan.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
- B i (2) men ej i (1)
- C i (1) tillsammans med (2)
- D i (1) och (2) var för sig
- E ej genom de båda påståendena

27. Tre termosar – en vit, en svart och en grå – står på ett bord. En av termosarna innehåller kaffe, en innehåller te och en innehåller varm choklad. **Vilken dryck finns i den vita termosen?**

- (1) Kaffet finns i den svarta eller den vita termosen. Den varma chokladen finns inte i den vita termosen.
- (2) Kaffet finns inte i den svarta termosen. I den grå termosen finns det te.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
- B i (2) men ej i (1)
- C i (1) tillsammans med (2)
- D i (1) och (2) var för sig
- E ej genom de båda påståendena

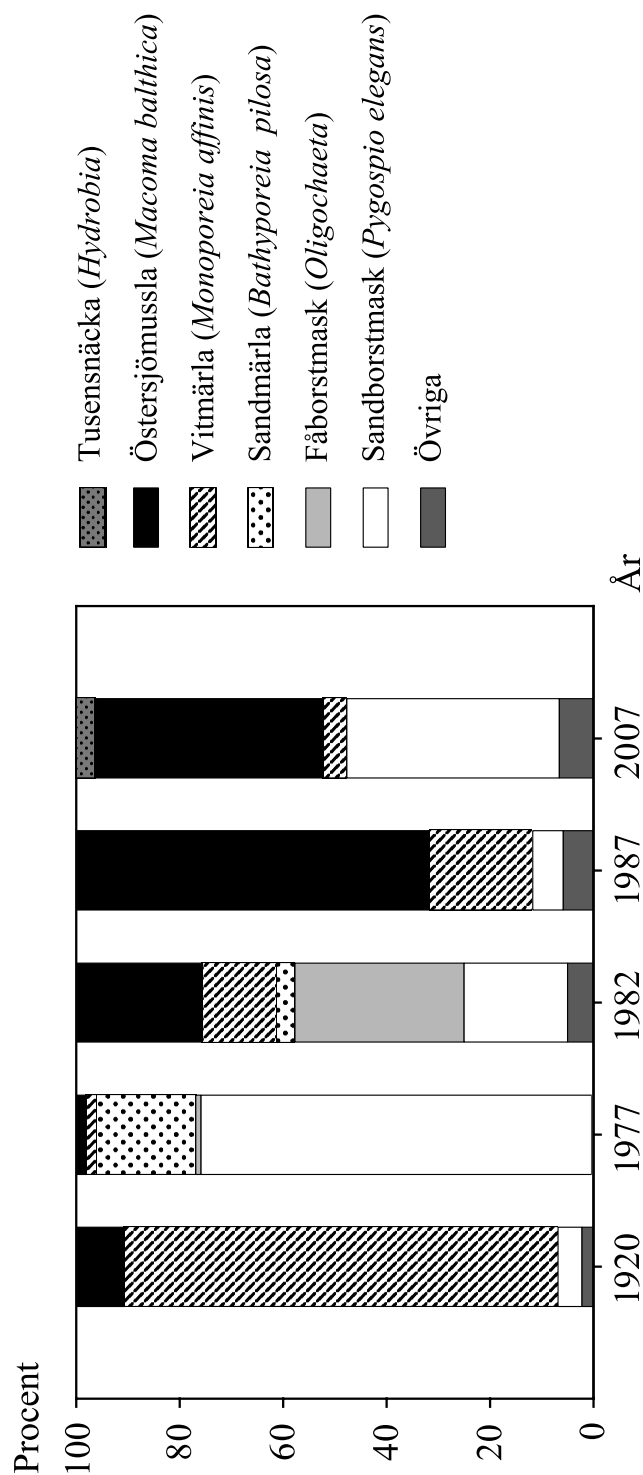
28. **Vilket är det positiva heltalet x ?**

- (1) $50 < x < 75$
- (2) x är jämnt delbart med 8, men inte med 3.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
- B i (2) men ej i (1)
- C i (1) tillsammans med (2)
- D i (1) och (2) var för sig
- E ej genom de båda påståendena

Havsbottnenfaunan vid Gotlands ostkust

Artsammansättningen i havsbottnenfaunan vid Gotlands ostkust några år under perioden 1920–2007. Procent.

Uppgifter

29. Hur stor andel av havsbottenfaunan utgjorde fåborstmasken 1982?
- A $\frac{1}{3}$
 - B $\frac{1}{4}$
 - C $\frac{1}{5}$
 - D $\frac{2}{5}$
30. Vilket år var skillnaden som minst, i procentenheter räknat, mellan arten som utgjorde störst andel och arten som utgjorde näst störst andel av havsbottenfaunan?
- A 1920
 - B 1982
 - C 1987
 - D 2007
31. Studera förändringarna mellan de redovisade åren vad gäller förekomsten av sandborstmask. **Vilket svarsförslag beskriver bäst hur artens andel av havsbottenfaunan förändrades mellan de olika åren?**
- A Mellan 1920 och 1977 ökade andelen med 60 procentenheter.
 - B Mellan 1977 och 1982 minskade andelen med 45 procentenheter.
 - C Mellan 1982 och 1987 minskade andelen med 20 procentenheter.
 - D Mellan 1987 och 2007 ökade andelen med 35 procentenheter.

Elever i förskoleklass

Antalet elever i förskoleklass totalt och uppdelat efter ålder, samt antalet skolenheter med förskoleklass, läsåren 2006/07–2014/15. För läsåret 2014/15 redovisas även i vilken regi (av vilken huvudman) förskoleklasserna drevs.

Läsår Huvudman	Skolenheter med för- skoleklass Antal	Elever i förskoleklass			
		Totalt antal	Antal 5 år	Antal 6 år	Antal 7 år
2006/07 Totalt	3 951	91 900	794	89 968	1 138
2007/08 Totalt	3 905	93 390	963	91 258	1 169
2008/09 Totalt	3 843	97 587	1 001	95 185	1 401
2009/10 Totalt	3 773	100 283	1 001	98 178	1 104
2010/11 Totalt	3 780	103 529	922	101 563	1 044
2011/12 Totalt	3 744	103 926	1 010	101 870	1 046
2012/13 Totalt	3 734	107 662	875	105 677	1 110
2013/14 Totalt	3 640	109 943	905	108 013	1 025
2014/15 Totalt	3 626	113 576	916	110 918	1 742
<i>därav</i>					
Kommunal	3 051	101 714	496	100 168	1 050
<i>därav</i>					
i enskild regi	14	738	3	728	7
Statlig	11	58	3	47	8
Fristående	564	11 804	417	10 703	684
<i>därav</i>					
Allmän	481	9 723	220	9 421	82
Konfessionell	54	1 585	101	889	595
Waldorf	25	304	8	290	6
Internationell	4	192	88	103	1

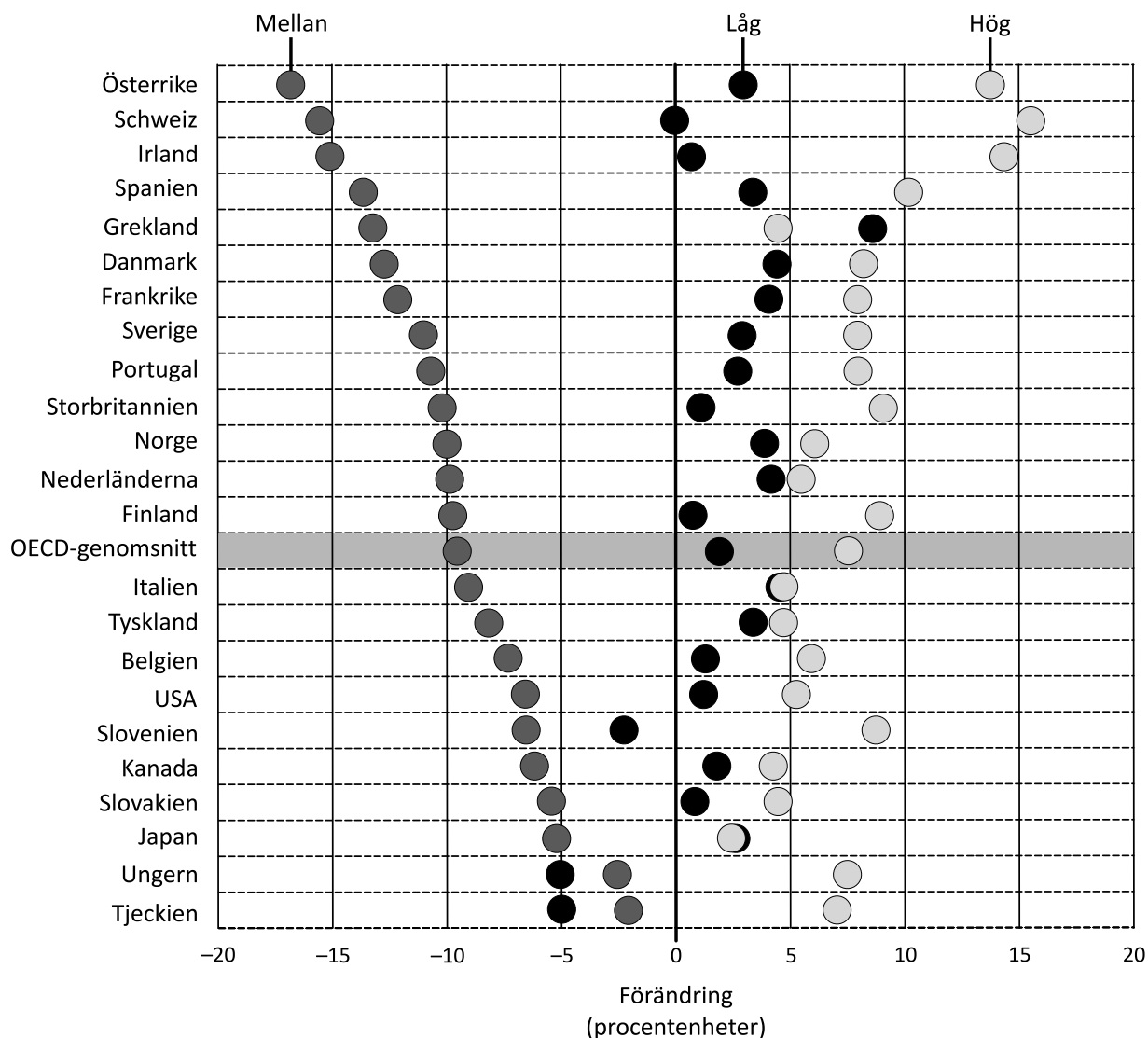
Antalet elever i förskoleklass totalt och uppdelat efter ålder, samt antalet skolenheter med förskoleklass, läsåret 2014/15. Därutöver redovisas antalet flickor och pojkar samt i vilken regi (av vilken huvudman) förskoleklasserna drevs.

Läsår Kön Huvudman	Skolenheter med för- skoleklass Antal	Elever i förskoleklass			
		Totalt antal	Antal 5 år	Antal 6 år	Antal 7 år
2014/15 Totalt	3 626	113 576	916	110 918	1 742
flickor	.	55 062	574	53 784	704
pojkar	.	58 514	342	57 134	1 038
Kommunal	3 051	101 714	496	100 168	1 050
<i>därav</i>					
flickor	.	49 184	325	48 498	361
pojkar	.	52 530	171	51 670	689
Statlig	11	58	3	47	8
<i>därav</i>					
flickor	.	16	1	13	2
pojkar	.	42	2	34	6
Fristående	564	11 804	417	10 703	684
<i>därav</i>					
flickor	.	5 862	248	5 273	341
pojkar	.	5 942	169	5 430	343

Uppgifter

32. Studera de olika inriktningarna inom förskoleklasser som drevs i fristående regi läsåret 2014/15. **För vilken inriktning gällde att drygt hälften av eleverna var 6 år och knappt hälften av dem var 5 år?**
- A Allmän
 - B Konfessionell
 - C Waldorf
 - D Internationell
33. **Hur stor andel av eleverna i de förskoleklasser som drevs i statlig regi var pojkar?**
- A 42 procent
 - B 52 procent
 - C 72 procent
 - D 82 procent
34. Läsåret 2007/08 var det genomsnittliga antalet elever i förskoleklass 24 per skolenhet. **Hur många fler var eleverna per skolenhet läsåret 2013/14?**
- A 2
 - B 4
 - C 6
 - D 8

Förändringar på arbetsmarknaden inom OECD

Förändringen från 1995 till 2015 av andelen sysselsatta inom låg-, mellan- respektive högkvalificerade yrken i ett antal OECD-länder. Procentenheter. Värden avläses i symbolens mitt.

Uppgifter

35. I vilket land förändrades andelen sysselsatta inom lågkvalificerade yrken minst?

- A Schweiz
- B Irland
- C Japan
- D Ungern

36. För hur många av länderna gällde både att andelen sysselsatta inom högkvalificerade yrken hade förändrats mindre än 5 procentenheter och att andelen sysselsatta inom mellankvalificerade yrken hade förändrats mindre än 10 procentenheter?

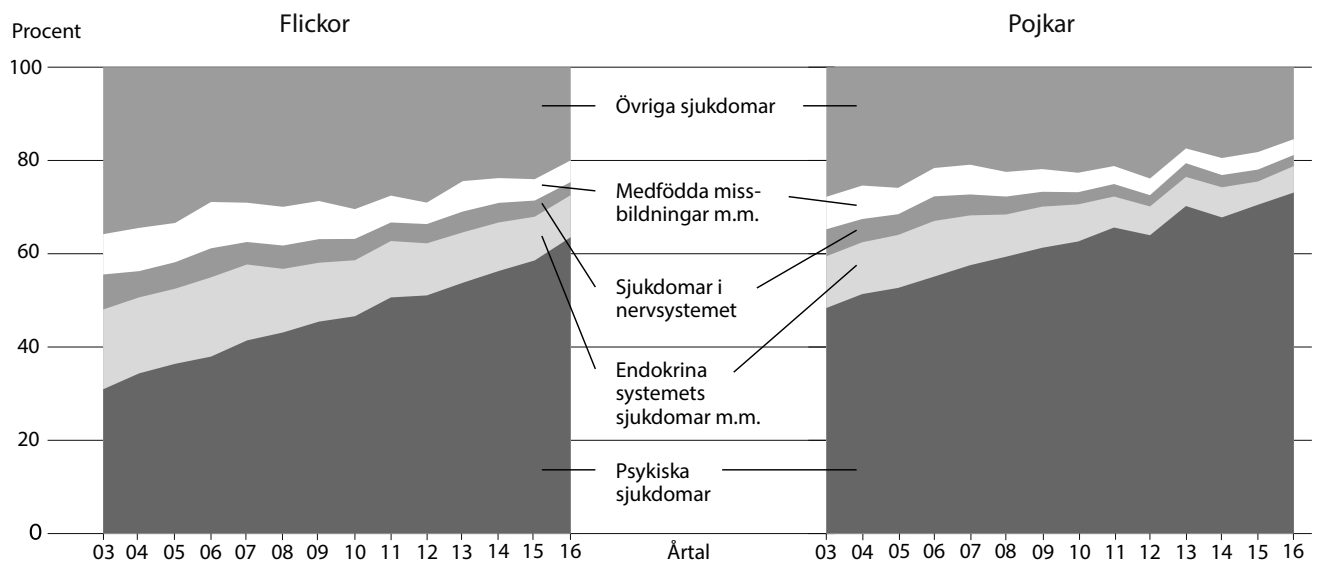
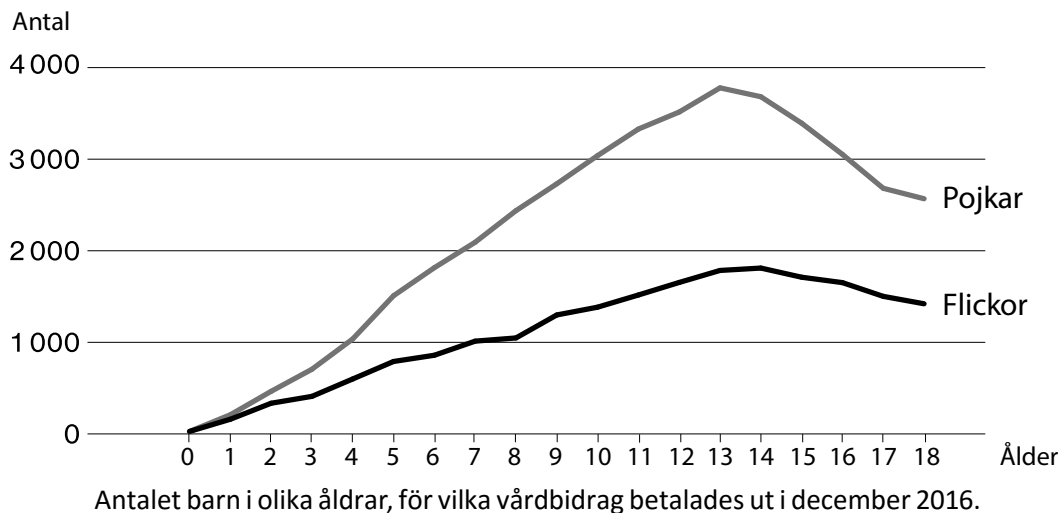
- A 4
- B 5
- C 6
- D 7

37. Vilket svarsförslag anger de länder som var mest lika OECD-genomsnittet vad gäller förändringen av andelen sysselsatta inom mellan-, låg- respektive högkvalificerade yrken?

	<u>Mellan</u>	<u>Låg</u>	<u>Hög</u>
A	Finland	Tyskland	Nederländerna
B	Finland	Kanada	Ungern
C	Italien	Tyskland	Ungern
D	Italien	Kanada	Nederländerna

Vårdbidrag

Föräldrar till barn med en sjukdom eller en funktionsnedsättning kunde fram till 2019 ansöka om ekonomiskt stöd i form av vårdbidrag. Bidraget gavs för att föräldrarna skulle kunna ge den tillsyn och det stöd som krävdes för att barnet skulle kunna utvecklas på bästa sätt. Vårdbidraget har därefter ersatts med de nya stödformerna omvårdnadsbidrag och merkostnadsersättning.

Nybeviljade vårdbidrag 2003–2016 procentuellt fördelade efter diagnosgrupp för flickor respektive pojkar.

Uppgifter

38. Studera de nybeviljade vårdbidragen för flickor med avseende på fördelningen på diagnosgrupper. **Vilket år uppgick den andel som fått vårdbidrag på grund av psykiska sjukdomar för första gången till 50 procent?**
- A 2009
 - B 2010
 - C 2011
 - D 2012
39. **Sammanlagt hur många av vårdbidragen som betalades ut i december 2016 gällde barn i åldrarna 5–10 år?**
- A 14 000
 - B 20 000
 - C 24 000
 - D 30 000
40. **Vilken diagnosgrupp stod för en tiondel av de nybeviljade vårdbidragen till pojkar 2008?**
- A Endokrina systemets sjukdomar m.m.
 - B Sjukdomar i nervsystemet
 - C Medfödda missbildningar m.m.
 - D Övriga sjukdomar

2024-10-20

Högskoleprovet

Provpass 3

- Du måste fylla i dina svar i svarshäftet **innan** provtiden är slut.
- Följ instruktionerna i svarshäftet.
- Du får använda provhäftet som kladdpapper.
- Fyll alltid i ett svar för varje uppgift. Du får inte minuspoäng om du svarar fel.
- På nästa sida börjar provet, som innehåller 40 uppgifter.
- Provtiden är **55 minuter**.

Verbal del

Detta provhäfte består av fyra olika delprov. Dessa är ORD (ordförståelse), LÄS (svensk läsförståelse), MEK (meningskomplettering) och ELF (engelsk läsförståelse). Anvisningar och exempeluppgifter finner du i ett separat häfte.

Prov	Antal uppgifter	Uppgiftsnummer	Rekommenderad provtid
ORD	10	1–10	3 minuter
LÄS	10	11–20	22 minuter
MEK	10	21–30	8 minuter
ELF	10	31–40	22 minuter

Börja inte med provet förrän provledaren säger till.

Tillstånd har inhämtats att publicera det upphovsrättsligt skyddade material som ingår i detta prov.

1. hysa agg

- A vara spydig
- B kritisera
- C vara fientligt inställd
- D irritera
- E göra någon illa

2. kontinuum

- A upplösning
- B evigt liv
- C motsatsförhållande
- D obruten följd
- E förlängning

3. vimmelkantig

- A yr
- B trött
- C osäker
- D klumpig
- E hjälplös

4. krill

- A korall
- B sjögräs
- C parasit
- D kräftdjur
- E grodyngel

5. restriktiv

- A bestämd
- B ordentlig
- C påfrestande
- D motvillig
- E återhållsam

6. särdrag

- A avvikande åsikt
- B skiljelinje
- C klokt agerande
- D diskriminering
- E utmärkande egenskap

7. osökt

- A rättvist
- B naturligt
- C intressant
- D hoppfullt
- E viktigt

8. empati

- A hjälpsamhet
- B uppskattning
- C tillgivenhet
- D inlevelseförmåga
- E ömsesidighet

9. bordlägga

- A tilltala
- B intyga
- C motstå
- D förevisa
- E uppskjuta

10. taktfull

- A snabb
- B högljudd
- C finkänslig
- D noggrann
- E uthållig

Gäss

Generellt gäller för gäss och andra simfåglar i tempererat klimat att en andra kull kan läggas endast de fåtal gångar då den första omgången ägg/ungar förloras tidigt under häckningssäsongen. Hos vilda gäss i arktiskt klimat har omläggning däremot inte kunnat påvisas. Och med undantag för några exempel gällande vitkindad gås (*Branta leucopsis*) som hållits i parker förekommer andra kullar normalt inte någonstans. Orsaken till detta är tuddelad. Dels förlorar honan förhållandevis mycket i vikt under ruvningsperioden och det tar tid att återfå denna vikt efteråt, och då är det alltför sent på säsongen. Dels skulle de hormonella förändringar som uppstår hos de vuxna fåglarna också kunna medverka till att förhindra omläggning. Dock har ett fall av andrakull hos kanadagås (*Branta canadensis*) rapporterats tidigare. Föreslagna förklaringar i det fallet var lång häckningssäsong, god födotillgång samt att fåglarna var icke-migrerande och därför inte förlorade energi i samband med flytt. Den allmänt vedertagna uppfattningen torde dock likväl vara att kanadagäss egentligen inte kan få mer än en kull gässlingar per år.

I det tempererade klimatet på ön Nidingen, belägen ungefär 8 km utanför Hallands nordligaste kust, tycks dock ett par kanadagäss framgångsrikt ha fött upp en tidig kull ungar på våren (två ungar 2011 respektive åtta ungar 2012). Samma par har sedan, ungefär 35–40 dagar

efter det att den första kullen kläckts, lagt en andra omgång ägg i samma bo. På ön ligger Nidingens fågelstation (Göteborgs ornitologiska förening), vilken är bemannad från mars till november. Nidingen är ett naturreservat och besökare får under häckningstid endast beträda en mycket begränsad del av ön. Fågelstationens personal gör dagligen anteckningar och rapporteringar både genom artvisa rapporter på Artportalen och i form av mer allmänt hållna dagboksanteckningar i samma forum.

Eftersom ön är lättöverbakad och endast ett fåtal par häckar på ön är data relativt säkra. Då inga tecken på adoption av andras ungar eller byte av partner kunnat ses kvarstår en stark hypotes om att det rör sig om äkta andrahäckningar.

De nämnda fallen av andrahäckning hos *Branta*-gäss ska samtliga ha inträffat i tempererade områden. Tänkbara förklaringar till att en andrakull är möjlig är att tempererade områden till skillnad från arktiska uppvisar en längre häckningssäsong samt god tillgång till föda. För att i framtiden kunna säkerställa förekomsten av andrakullar hos gäss torde det vara lämpligt att studera dem i tempererade områden, med individuell märkning kombinerat med dna-analyser.

CHARLOTTE BERG & HENRIK LERNER

Uppgifter

11. Vilket påstående om gäss stämmer överens med vad som sägs i texten?

- A Det är lättare att studera vilda gäss i tempererade områden än i arktiska.
- B För alla typer av gäss gäller att de normalt får en kull per säsong.
- C Gäss som flyttar har längre häckningssäsong än andra gäss.
- D Gäss i reservat får generellt fler ungar än gäss i andra områden.

12. Vad är, enligt texten, syftet med den fortsatta forskning som textförfattarna föreslår?

- A Att försöka knyta andrahäckning till specifika arvsanlag hos fåglar.
- B Att ta reda på om andrahäckning förekommer även i arktiska områden.
- C Att närmare dokumentera sambandet mellan andrahäckning och födotillgång.
- D Att hitta fler belegg för andrahäckningar som den på Nidingen.

Social problemlösning

– I korridoren ser du en stor kille som heter Petter. Han har fått tag på en uppsats skriven av Sven. Petter hånar uppsatsen och Sven. Några andra står bredvid och skratrar. Sven försöker få tillbaka uppsatsen, men ingen hjälper honom. Vad gör du?

Det är SO-lärare Anders Josefsson som ställer frågan till eleverna i klass 9D på Rudsskolan i Karlstad. Ämnet är religion och eleverna ska ägna lektionen åt att skärskåda ett dilemma om mobbning.

Vilka problem finns i situationen som läraren beskriver? Hur borde det vara i stället och vilket alternativ är bäst för att nå dit? Frågorna kräver eftertanke, men efter bara en kvart sätter Anders Josefsson punkt för det individuella skrivarbetet och delar in eleverna i grupper.

– Gruppdiskussionerna ger eleverna möjligheten att utveckla sina egna resonemang. Eleverna tränar på att fokusera och blir mer aktiva i diskussionerna eftersom de förbereder sig på egen hand först, säger Anders Josefsson.

För att närma sig svåra etiska och moraliska dilemman – som exempelvis mobbning, otrohet eller sexuella trakasserier – testar klassen en särskild problemlösningssmodell. I korthet går den ut på att bryta ner och definiera problemen för att sedan diskutera alternativa lösningar enskilt och i grupp. Arbetssättet är rätt nytt för den här klassen – men inte för Anders Josefsson. Under tre år fick han möjlighet att djupdyka i modellen tack vare ett forskningsprojekt vid Karlstads universitet som leddes av Alireza Moula, docent i socialt arbete.

– Jag kallar det för *empowerment* eftersom alla redan har den här kraften i sin hjärna, men för att utveckla konsten att fokusera, reflektera, ta välgrundade beslut och lösa problem måste man träna aktivt, säger Alireza Moula.

Hans forskning spänner över så vitt skilda discipliner som sociologi, filosofi, psykologi – och neurovetenskap. Att modellen har sin grund i kunskapen om hur hjärnan fungerar är viktigt, menar Alireza Moula. För att lösa komplexa, sociala problem som inte har ett enkelt svar aktiveras nämligen den del av hjärnan som kallas pannloben. Om barn lär sig en systematisk modell för problemlösning blir det lättare för dem att stanna upp och tänka efter i stället för att agera känslostyrt i socialt laddade situationer.

– Alla elever kommer att behöva hantera svåra sociala dilemman i livet, men endast ett fåtal kommer att ställas inför avancerade matematiska eller tekniska problem i vuxen ålder. Ändå prioriteras det ämnesorienterade tänkandet och skolämnen som är viktiga för ett teknologiskt avancerat samhälle. Skolan måste också ge eleverna redskap för livet, säger han.

Social problemlösning är en kognitiv förmåga som kan stärkas genom övning – precis som läs- och skrivinläring eller matematiskt tänkande. Därför är det individuella momentet i modellen centralt. Målet med forskningsprojektet var att skapa tillfällen i skolan att träna social problemlösning systematiskt, genom en konkret metod som arbetats fram tillsammans med Anders Josefsson. En klass fick ägna en timme i veckan under hela högstadietiden åt den här typen av problemlösning. I sjuan fick eleverna lära sig modellen genom att fokusera på komplexa sociala frågor som de själva skulle kunna stöta på i vardagen. I åttan och nian användes samma modell, men då handlade problemlösningen snarare om ämnesrelaterade frågor som fattigdomsbekämpning.

Individuella skriftliga tester som Alireza Moula gjorde visade att elevernas förmåga att arbeta fokuserat med ett problem ökade från 10 till 60 minuter under de tre åren. Reflektionerna kring och lösningarna på de olika problemen blev också mer utvecklade och nyanserade.

– Eleverna i den klassen fick lättare att fokusera på svåra uppgifter som kräver att man stannar upp och reflekterar. Det påverkade alla ämnen och eleverna fick goda resultat och höga meritpoäng, säger Anders Josefsson.

Nu använder Anders Josefsson modellen när den passar in i ämnesundervisningen, som under dagens religionslektion med exemplet om Petter och Sven i korridoren.

– Det är kanske inte så troligt, men man kan ju faktiskt ha missförstått situationen och då är det ju rätt oskönt att göra något, säger eleven Gabriel.

– Men om vi tar för givet att Sven är obekväm i situationen och vill ha tillbaka uppsatsen, inflikar Anders Josefsson.

– Man kan springa förbi snabbt och sno tillbaka uppsatsen åt Sven, säger Leah.

– Om vi fokuserar på det som ni själva sa att ni ville ha – en tryggare skola – ska vi se vad som händer, säger Anders Josefsson diplomatiskt och drar ett streck mellan två av alternativen på tavlan där elevernas samlade tankar finns på pränt.

Han försöker undvika att moralisera. Det är viktigt att eleverna inte censurerar sig själva under processen. De måste våga dela med sig av även mindre genomtänkta idéer, förklarar han. Tillsammans kan de sedan diskutera och reflektera över vilka handlingsalternativ som bäst överensstämmer med det som eleverna själva definierat som det önskvärda läget. Eleverna inser snart att våld och hämnd kanske inte är ett särskilt bra alternativ för att lösa problemen och för att nå det övergripande målet en tryggare skola.

– Det viktigaste är att eleverna känner att de äger diskussionen från start till mål, inte minst för att de ska behålla engagemanget. Min roll är att hjälpa dem på vägen. Förhoppningen är så klart att de ska komma fram till bra lösningar själva, säger Anders Josefsson.

Alireza Moula hoppas att hans forskning ska bidra till att fostra fler ansvarsfulla samhällsmedborgare, som i samspel med andra kan lösa världens små och stora problem. Problemlösningssmodellen och pedagogiken bakom den är ett steg på vägen, menar han. Idealen är svåra att invända mot och nyttan är faktiskt mer direkt än så. Sedan 2012 har det fjärde delprovet i den internationella kunskapsmätningen Pisa testat just social problemlösning.

– Enligt FN tränas inte den här förmågan systematiskt i skolan, trots att skolan enligt barnkonventionen är skyldig att forma reflekterande och ansvarstagande medbor-

gare. Jag hoppas att min forskning inspirerar fler lärare att börja, säger Alireza Moula.

Just frågan om ansvar diskuteras även av klass 9D. Eleven Anna lyfter fram risken att själv bli utsatt om man som elev väljer att gå in i en konfliktsituation som den mellan Sven och Petter. Då är fler närvarande vuxna som kan ingripa en bättre lösning, förklarar hon.

– Vem har ansvar för att elever inte mobbas på en skola? frågar Anders Josefsson.

– Rektorn, svarar flera av eleverna snabbt.

– Alla, skulle jag vilja säga, protesterar Tuva. En kommentar som just i dag drunknar i sorlet av röster och ljudet från skrapande stolar som uppstått under lektionens sista skälvande minuter. Men på papperet på bänken framför henne finns den tanken nedtecknad.

ELLEN LARSSON

Uppgifter

13. Vad av följande framhålls i texten som en av fördelarna med den beskrivna problemlösningssmodellen?

- A Att den ger träning i förmågor som är till nytta i alla skolämnen.
- B Att den märkbart förbättrar arbetsmiljön i skolan.
- C Att den också intresserar elever med låg motivation.
- D Att den är flexibel och ständigt vidareutvecklas av eleverna.

14. Vilken aspekt av den beskrivna modellen anspelar textens sista mening mest troligt på?

- A Betydelsen av ett känslomässigt engagemang.
- B Vikten av ett individuellt tankearbete.
- C Betydelsen av att arbeta med vardagssituationer.
- D Vikten av att få andras uppmärksamhet.

15. Vilket påstående om dagens skola håller Alireza Moula mest sannolikt med om, utifrån vad som framkommer i texten?

- A Undervisningen utgår från en tradition där eleverna ges en alltför passiv roll.
- B Undervisningen utgår från en begränsad syn på vad som är viktig kunskap.
- C Undervisningen utgår i alltför liten utsträckning från varje elevs särskilda problem.
- D Undervisningen utgår från idén att alla föds med samma förmåga till problemlösning.

16. Vilken alternativ rubrik sammanfattar bäst texten som helhet?

- A Redo för livets utmaningar
- B Samarbete löser problemet
- C Modellen som höjer betygen
- D Trygghet i skolan allas ansvar

Lantmäteriutredningen

Det statliga lantmäteriet ansvarar för att förse landet med grundläggande geografisk information och fastighetsinformation, framställning av allmänna kartor samt fastighetsregistrering och fastighetsbildning i de fall då den sistnämnda inte utförs av kommuner.

Lantmäteriutredningen har haft till uppgift att utvärdera den omfattande omstrukturering av lantmäteriet som ägde rum i mitten av 1990-talet samt att lämna förslag om det statliga lantmäteriets framtida roll i samhället, hur det offentliga åtagandet bör avgränsas och utföras, hur verksamheten bör organiseras och hur den bör finansieras.

Utredningen konstaterar att verksamheten har karaktär av grundläggande infrastruktur med mycket goda samhällsekonomiska effekter. Den har stor betydelse för samhällsplaneringen, den offentliga sektorns och näringslivets utveckling och därmed för tillväxten i landet. Detta utgör det grundläggande motivet för det offentliga åtagandet på området. Den tekniska utvecklingen möjliggör ökade samhällsekonomiska effekter i positiv bemärkelse.

Utvecklingen internationellt, där Sverige genom Lantmäteriverket har en stark ställning, går mot ökad enhetlighet när det gäller teknikutnyttjande, standarder, geodetiska referenssystem m.m. Omvärlden ser ett ökat behov i framtiden av grundläggande geografisk information och fastighetsinformation.

År 1996 sammanfördes 290 olika myndigheter till en central myndighet, Lantmäteriverket, och en lantmäterimyndighet i varje län. De mål och riktlinjer som statsmakterna satte upp för omstruktureringen har med ett par undantag uppfyllts. Integreringen av geografisk information och fastighetsinformation var framsynt och ger möjligheter till fortsatt utveckling och effektivisering. När målen inte helt har uppfyllts har det sin förklaring i oförutsedda omvärldsförändringar och bristande finansiering. Undantagen i måluppfyllelsen gäller kraven på tydlighet i organisationen, organisatorisk och ekonomisk åtskillnad av den uppdragsverksamhet Lantmäteriverket utför i konkurrens på marknaden samt konkurrensneutralitet.

Utvärderingen av omstruktureringen ligger till grund för den målbild för det framtida lantmäteriet som utredningen föreslår. Målbilden utgår från begrepp som identifierats som centrala i den nuvarande och framtida lantmäteriverksamheten: förtroende, rättssäkerhet, kvalitet, kompetens och kostnadseffektivitet. Utvärderingen och målbilden är utgångspunkt för en rad konkreta förslag:

- För att den grundläggande informationens samhällsnytta ska kunna bibehållas och öka behövs bättre samverkan mellan olika producenter av informationen och bättre samordning för t.ex. ajourhållning av de digitala databaserna. Utredningen föreslår därför att Lantmäteriverket får en uttalad roll som samordnare av grundläggande geografisk information och fastighetsinformation.

- Utredningen har inte funnit belägg för att den uppdragsverksamhet som lantmäterimyndigheterna i länen bedriver i nära anslutning till förrättningsverksamheten är förtroendeskadlig eller ifrågasatt ur konkurrenssynpunkt. Men bl.a. Lantmäteriverkets planer på att expandera denna uppdragsverksamhet föranleder att utredningen föreslår att den ska begränsas och preciseras. Då bortfaller t.ex. mättekniska uppdrag.

- Utredningen föreslår att Lantmäteriverket och de 21 länsvisa lantmäterimyndigheterna förs samman till en myndighet, benämnd Lantmäteriet. Syftet med detta är att ge bättre möjligheter till styrning, effektivisering och resursutnyttjande.

- Utredningen har funnit att en stor del av Lantmäteriverkets konkurrensutsatta uppdragsverksamhet är konkurrenssnedvridande, skadar förtroendet för myndigheten och medför otydlighet i omvärlden när det gäller det offentliga åtagandet. Detta strider mot de grundläggande principer som riksdagen fastslagit när det gäller renodling av den statliga verksamheten och statliga myndigheters agerande på marknaden. Utredningen föreslår därför att en stor del av den konkurrensutsatta uppdragsverksamheten upphör eller avskiljs från verket och överläts till marknadens aktörer. Avskiljandet gäller enbart externa uppdrag och berör den kartografiska uppdragsverksamheten, direktförsäljningen av kartor, flygfoto och fotogrammetri, geodetisk mätning, geografisk informationsteknik samt mätservice och detaljkartor. Kvarvarande extern uppdragsverksamhet preciseras och följs upp av statsmakterna.

- Utredningen anser att Lantmäteriverkets roll gentemot marknaden ska vara att genom t.ex. öppenhet främja utvecklingen av och kunskapsmässigt stödja företag inom området, och inte att konkurrera med företagen. Utredningen föreslår därför att ett marknads- och konkurrensråd inrättas vid verket för att behandla frågor av särskilt intresse för privata aktörer. Lantmäteriverket bör också utarbeta en marknads- och konkurrenspolicy.

• Utredningens omvärldsanalys visar bl.a. att användarna anser att priset på den grundläggande informationen är ett betydande hinder för ökad användning. Användarna ställer också krav på ökad kvalitet, flexibilitet, aktualitet och tillgänglighet när det gäller informationen. En ny höjddatabas efterlyses, liksom en objektorientering av de digitala databaserna. Detta innebär att Lantmäteriverket behöver ekonomiska medel för utveckling och nyinvesteringar, och att myndigheten bör vara restriktiv vad gäller användarfinansieringen. Utredningen föreslår att användarbidrag och expeditonsavgifter

får ett gemensamt kostnadsunderlag samt att expeditonsavgifterna höjs för lagfart, pantbrev m.m. Utredningen anser att en sådan modell ger bättre förutsättningar för utveckling och samhällsnytta än om sakägarkollektivet eller användarna av fastighetsinformation belastas med ytterligare kostnader. När det gäller den geografiska informationen skulle gynnsammare finansiering möjliggöra en snabbare utveckling och därmed större samhällsnytta. De kvarvarande anslagsmedlen bör användas för prissänkning av den geografiska informationen och för utveckling av densamma.

Uppgifter

17. Utredningen föreslår förändringar av lantmäteriverksamheten. Vilket är det överordnade målet med dessa förändringar, av texten att döma?

- A Att öka antalet användare av tjänsterna.
- B Att bli ledande på området.
- C Att öka samhällsnyttan.
- D Att hindra privatiseringen.

18. Utredningen anser att Lantmäteriverket bör upphöra med en del av sin uppdragsverksamhet. Vad anges som ett skäl till detta?

- A Verksamheten saknar affärsmässig karaktär.
- B Verksamheten är kostnadskrävande och olönsam.
- C Verksamheten saknar tillräcklig konkurrenskraft.
- D Verksamheten skadar verkets anseende.

19. Vilket svarsförslag anger två åtgärder som föreslås i utredningen?

- A Höjda expeditonsavgifter och sänkta priser på geografisk information.
- B Kostnadseffektivisering och ökade vinstkrav.
- C Minskade statliga anslag och större försäljningsvolymer.
- D Mindre centralstyrning och enklare regler.

20. Hur framställer texten 1990-talets omorganisering av lantmäteriet?

- A Den var förhastad och tog inte hänsyn till verkets alltmer skiftande uppgifter.
- B Den såg bra ut på papperet men det praktiska genomförandet uteblev.
- C Den var inkonsekvent och alltför försiktig men hade vissa positiva inslag.
- D Den blev i grunden lyckad och bristerna bör kunna åtgärdas.

21. Med hjälp av _____ för vidareutbildning från bland annat Överstyrelsen för rikets allmänna läroverk reste teckningsläraren Maja Beskow 1914 till Danmark, Holland och Italien.
- A dispenser
 - B seminarier
 - C optioner
 - D stipendier
22. 1951 års statliga skoutredning var ett _____ dokument på 350 sidor som vred och vände på alla tänkbara aspekter av dåtidens skoindustri och garverinäring i Sverige. Utredningen landade i en lång rad _____, dels till näringen och forskningsinstitutet, dels till staten och myndigheterna.
- A knapert – propositioner
 - B rymligt – innovationer
 - C påvert – klassifikationer
 - D mastigt – rekommendationer
23. Lite i _____, på randen till skogen, har den lerhaltiga markplätten tagits i _____ av så kallade gerillaodlare. Ett område som tidigare dominerades av älgört och gräs har förvandlats till en _____ trädgård med ätbara växter, bär och frukter.
- A sänder – förvaltning – storslagen
 - B gränslandet – pant – rikhaltig
 - C skymundan – besittning – frodig
 - D marginalen – förvar – fridsam
24. Den som inte följer reglerna till punkt och pricka blir _____ diskvalificerad.
- A tämligen
 - B obönhörligen
 - C synbarligen
 - D huvudsakligen

25. Mellan de båda romantiska _____ inom "den nya skolan", fosforisterna och polyfemisterna, _____ under 1800-talets början en viss rivalitet när det gällde att komma först med sina nystartade litterära tidskrifter.
- A positionerna – verkade
 - B fraktionerna – rådde
 - C divisionerna – framkom
 - D versionerna – skedde
26. Vad vi äter och hur vi tillagar maten är något som ständigt förändras. På väg ut just nu är till exempel böckling, omelett och dillkött. Den enda mat som tycks trotsa _____ är sådant vi äter vid högtidliga tillfällen. Tårtan på födelsedagen och skinkan på julafton återkommer till exempel år efter år i många hem.
- A tidens tand
 - B vanans makt
 - C tingens ordning
 - D traditionens bojor
27. I slutet av 1970-talet stod det klart att det inte gick att följa älgpopulationens utveckling enbart med hjälp av avskjutningssiffrorna. Då _____ arbetet med att ta fram flera av de _____ som idag används i modifierad form.
- A intensifierades – inventeringsmetoder
 - B digitaliserades – jaktregleringar
 - C prioriterades – vandringsmönster
 - D rationaliserades – populationsstammar
28. Studien beskriver omvända _____ mellan risk för Parkinsons sjukdom och rökning, snusande eller kaffekonsumtion. Detta _____ att det är _____ att personer som har rökt, snusat eller druckit kaffe får sjukdomen.
- A resultat – uppvisar – risk
 - B samband – innebär – ovanligare
 - C relationer – betyder – farligare
 - D förbindelser – motsvarar – sannolikt

29. Med sekretess menas att det är förbjudet att _____ en uppgift, vare sig det sker muntligen eller genom att en handling lämnas ut.
- A hävda
 - B dölja
 - C kräva
 - D röja
30. Numera är det inte bara vana klättrare som kan uppleva _____ och njuta av _____ utsikt i världens högsta bergsområden.
- A äventyr – diametral
 - B bedrifter – perifer
 - C strapatser – vidunderlig
 - D dramatik – förskönande

2024-10-20

Högskoleprovet

Provpass 4

- Du måste fylla i dina svar i svarshäftet **innan** provtiden är slut.
- Följ instruktionerna i svarshäftet.
- Du får använda provhäftet som kladdpapper.
- Fyll alltid i ett svar för varje uppgift. Du får inte minuspoäng om du svarar fel.
- På nästa sida börjar provet, som innehåller 40 uppgifter.
- Provtiden är **55 minuter**.

Kvantitativ del

Detta provhäfte består av fyra olika delprov. Dessa är XYZ (matematisk problemlösning), KVA (kvantitativa jämförelser), NOG (kvantitativa resonemang) och DTK (diagram, tabeller och kartor). Anvisningar och exempeluppgifter finner du i ett separat häfte.

Prov	Antal uppgifter	Uppgiftsnummer	Rekommenderad provtid
XYZ	12	1–12	12 minuter
KVA	10	13–22	10 minuter
NOG	6	23–28	10 minuter
DTK	12	29–40	23 minuter

Börja inte med provet förrän provledaren säger till.

Tillstånd har inhämtats att publicera det upphovsrättsligt skyddade material som ingår i detta prov.

1. Medelvärdet av de fem talen 1, 2, 5, 7 och x är 7. **Vad är x ?**

A 13
B 14
C 18
D 20

2. Elsa samlar på klistermärken. Hon börjar med 10 klistermärken och utökar sin samling med tre klistermärken varje dag. K är antalet klistermärken som Elsa har, och t är antalet dagar som gått sedan hon började samla. **Vilket svarsalternativ anger K som en funktion av t ?**

A $K(t) = 3t + 10$
B $K(t) = 3(t + 10)$
C $K(t) = 10t + 3$
D $K(t) = 10(t + 3)$

3. Vilket värde har uttrycket $\frac{\frac{2}{x}}{\frac{1}{x} + \frac{x}{x-1}}$ om $x = 2$?

A -2

B $\frac{2}{5}$

C 1

D $\frac{5}{2}$

4. $a + 2b = b$
Vilket svarsalternativ motsvarar $a - b$?

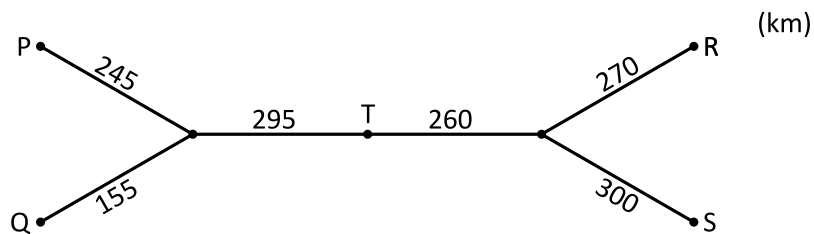
A 0

B $-b$

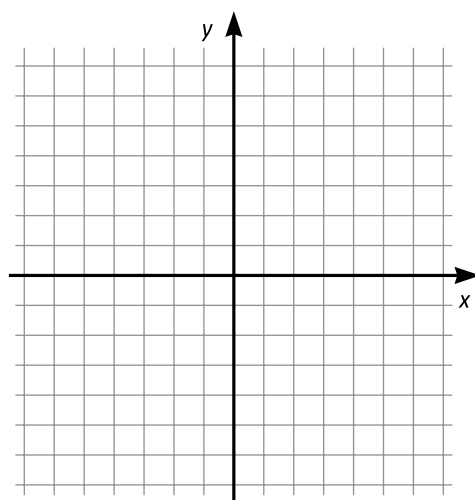
C $-2b$

D $-3b$

5. Ett tåg startar från någon av stationerna P, Q, R eller S. När tåget stannar vid station T har det färdats i 6 timmar med medelhastigheten 90 km/h. Från vilken station startade tåget?

- A P
B Q
C R
D S
6. Vilket av svarsalternativen är en punkt som ligger mellan de båda linjerna $y = x + 2$ och $y = x - 2$?

Koordinatsystemet kan användas för att lösa uppgiften.

- A (3, -3)
B (3, 0)
C (0, -3)
D (3, 3)

7. En kvadrat har lika stor area som en cirkel med radien 2 cm.
Vilken sidlängd har kvadraten?

- A $\sqrt{2\pi}$ cm
- B $2\sqrt{\pi}$ cm
- C $\pi\sqrt{2}$ cm
- D 2π cm

8. Vilket av svarsalternativen är lika med uttrycket
 $xy + x(b - y) + y(a - x) + (a - x)(b - y)$?

- A ab
- B $xy + ay + bx$
- C $ab + xy$
- D $ab + bx + ay - 2xy$

9. Vilket svarsalternativ är lika med uttrycket $10 \cdot \frac{3-x}{15} + \frac{5x}{3}$?

A $\frac{10+8x}{5}$

B $2 - x$

C $2 + x$

D $2 + 8x$

10. Vilket svarsalternativ är lika med $(2\sqrt{3} + 3\sqrt{3})(4\sqrt{3} - \sqrt{3})$?

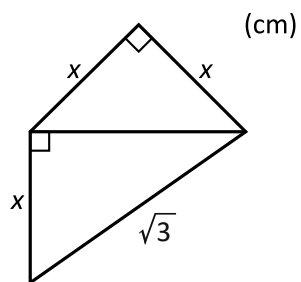
A 15

B $15\sqrt{3}$

C 45

D 135

11.

Vilket värde har x ?

A 1

B $\frac{2}{\sqrt{3}}$

C $\sqrt{\frac{3}{2}}$

D $\sqrt{2}$

12. Vilket svarsalternativ är lika med 20 procent av 10^{10} ?

A 2^{10}

B $2 \cdot 10^9$

C 10^2

D 20^9

13. Kvantitet I: $\frac{1}{2} - \frac{1}{3}$

Kvantitet II: $\frac{2}{3} - \frac{1}{2}$

- A I är större än II
- B II är större än I
- C I är lika med II
- D informationen är otillräcklig

14. Kvantitet I: Höjden i en triangel med basen 5 cm och arean 20 cm^2

Kvantitet II: Höjden i en rektangel med basen 2 cm och arean 17 cm^2

- A I är större än II
- B II är större än I
- C I är lika med II
- D informationen är otillräcklig

15. $x + 2,8 = 5x - 6$

Kvantitet I: x

Kvantitet II: 2

- A I är större än II
- B II är större än I
- C I är lika med II
- D informationen är otillräcklig

16. *Kvantitet I:* 125 % av 4

Kvantitet II: 80 % av 6

- A I är större än II
- B II är större än I
- C I är lika med II
- D informationen är otillräcklig

17. $f(x) = x^2 + 2x - 2$

Kvantitet I: $f(-2)$

Kvantitet II: $f(0)$

- A I är större än II
- B II är större än I
- C I är lika med II
- D informationen är otillräcklig

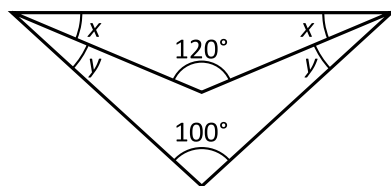
18. $\left(47^{\frac{x}{2}}\right)^{\frac{2}{3}} = 47^{\frac{y}{3}}$

Kvantitet I: x

Kvantitet II: y

- A I är större än II
- B II är större än I
- C I är lika med II
- D informationen är otillräcklig

19.

Kvantitet I: x Kvantitet II: y

- A I är större än II
- B II är större än I
- C I är lika med II
- D informationen är otillräcklig

20. $a \neq b$ Kvantitet I: $\frac{(a-b)^2}{a-b}$ Kvantitet II: $\frac{(b-a)^2}{-(a-b)}$

- A I är större än II
- B II är större än I
- C I är lika med II
- D informationen är otillräcklig

21. Karin kör bil med en hastighet som ligger mellan 80 km/h och 100 km/h.

Kvantitet I: Den tid det tar för Karin att köra 120 km

Kvantitet II: 85 minuter

- A I är större än II
- B II är större än I
- C I är lika med II
- D informationen är otillräcklig

22. Medelvärdet av x och y är lika med 1.
Medelvärdet av x och 4 är lika med y .

Kvantitet I: x

Kvantitet II: 0

- A I är större än II
- B II är större än I
- C I är lika med II
- D informationen är otillräcklig

- 23.** Edvin har tre enfärgade kulor – en röd, en svart och en vit – som alla är olika stora. **Vilken färg har den största kulan?**

- (1) Den vita kulan är mindre än den röda. Den svarta kulan är varken störst eller minst.
- (2) Den svarta kulan är mindre än den röda. Den vita kulan är minst.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
- B i (2) men ej i (1)
- C i (1) tillsammans med (2)
- D i (1) och (2) var för sig
- E ej genom de båda påståendena

- 24.** Mario köper en halsduk, en jacka och en mössa. **Hur mycket kostar Marios jacka?**

- (1) Halsduken kostar en tiondel av vad jackan kostar. Mössan kostar 120 kronor, vilket är 150 procent av vad halsduken kostar.
- (2) Halsduken och mössan kostar tillsammans en fjärdedel av vad jackan kostar.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
- B i (2) men ej i (1)
- C i (1) tillsammans med (2)
- D i (1) och (2) var för sig
- E ej genom de båda påståendena

25. Tina har 2 285 böcker: romaner och faktaböcker. Var och en av böckerna står antingen i en bokhylla eller ligger i en låda i förrådet. **Hur många av Tinas romaner står i en bokhylla?**

- (1) Tina har 1 121 romaner. 2 253 böcker står i en bokhylla.
- (2) Tina har 1 164 faktaböcker. 32 böcker ligger i en låda i förrådet.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
- B i (2) men ej i (1)
- C i (1) tillsammans med (2)
- D i (1) och (2) var för sig
- E ej genom de båda påståendena

26. Agnes cyklar 2 km längre än Eva. **Hur långt cyklar Agnes?**

- (1) Agnes och Eva cyklar med samma medelhastighet.
- (2) Agnes cyklar i 20 minuter. Eva cyklar $\frac{3}{5}$ av tiden som Agnes cyklar.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
- B i (2) men ej i (1)
- C i (1) tillsammans med (2)
- D i (1) och (2) var för sig
- E ej genom de båda påståendena

27. x , y och z är tre udda heltal. Talen är olika och skillnaden mellan det största och det minsta talet är 4. **Vad är summan av de tre talen?**

(1) $x = 19$

(2) $z = 21$

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
- B i (2) men ej i (1)
- C i (1) tillsammans med (2)
- D i (1) och (2) var för sig
- E ej genom de båda påståendena

28. Lars har tre enfärgade askar: en grön, en rosa och en vit. I en av askarna ligger det en guldring. De andra askarna är tomma. **I vilken ask ligger guldringen?**

- (1) Ringen ligger antingen i den gröna eller i den rosa asken. Av den rosa och den vita asken är det bara en som är tom.
- (2) Av den gröna och den vita asken är det minst en som är tom. Av den gröna och den rosa asken är det högst en som är tom.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
- B i (2) men ej i (1)
- C i (1) tillsammans med (2)
- D i (1) och (2) var för sig
- E ej genom de båda påståendena

Bidrag till friluftorganisationer

Beviljade organisationsbidrag från staten till friluftslivets organisationer 2005–2015 totalt samt uppdelat efter organisation. Därutöver redovisas det sammanlagda belopp som sökts och andelen av detta som beviljats.¹ Tusental kronor (tkr).

Organisationsbidrag per organisation (tkr)	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Båtunionen	200	200	200	200			300	300	330	365	365
Botaniska föreningen	50	200	200	250	250	250	250	160	80	40	
Cykelfrämjandet	200	600	600	600	600	600	600	570	560	530	500
Cykelsällskapet								12	13	50	50
Fjällklubben								12		50	60
Folksporfförbundet			10	40	20	30	35	33	32	32	30
Friluftsförbundet	7 000	8 000	8 650	8 650	8 650	8 750	9 980	9 980	9 600	9 100	8 600
Frisksporfförbundet		500	500	500	400	400				50	50
Föreningen bilfria leder					50						
Kryssarklubben								60	72	250	300
Livräddningssällskapet	1 000	1 400	1 600	1 600	1 600	1 700	1 950	1 950	1 925	1 875	1 840
Naturskoleföreningen				200	300	390	390	260	130		
Ornitologiska föreningen	150	400	400	400	400	400	400	266	135	65	
Riksförbundet Hälsofrämjandet	225	300	300	350	350	350	350	335	300	220	200
Pistolskytteförbundet	300										
Sportfiskarna	1 750	2 600	2 600	2 600	2 600	2 600	3 000	3 000	3 300	3 630	4 000
Svenskt Friluftsliv	650	1 160	1 200	1 200	1 200	1 500	1 600	2 000	1 800	1 800	1 800
Turistföreningen							500	500	600	720	865
Summa beviljat	11 525	15 360	16 260	16 590	16 420	16 970	19 355	19 438	18 877	18 777	18 660
Summa ansökt ¹			24 115	24 325	22 470		25 925	26 050	28 060	24 057	23 770
Andel beviljat			67 %	68 %	73 %		75 %	75 %	67 %	78 %	78 %

¹ För 2005, 2006 och 2010 redovisas enbart beviljade medel.

Uppgifter

29. Hur mycket fick Riksförbundet Hälsofrämjandet i bidrag sammanlagt under den redovisade perioden?

- A 3 016 tkr
- B 3 120 tkr
- C 3 280 tkr
- D 3 386 tkr

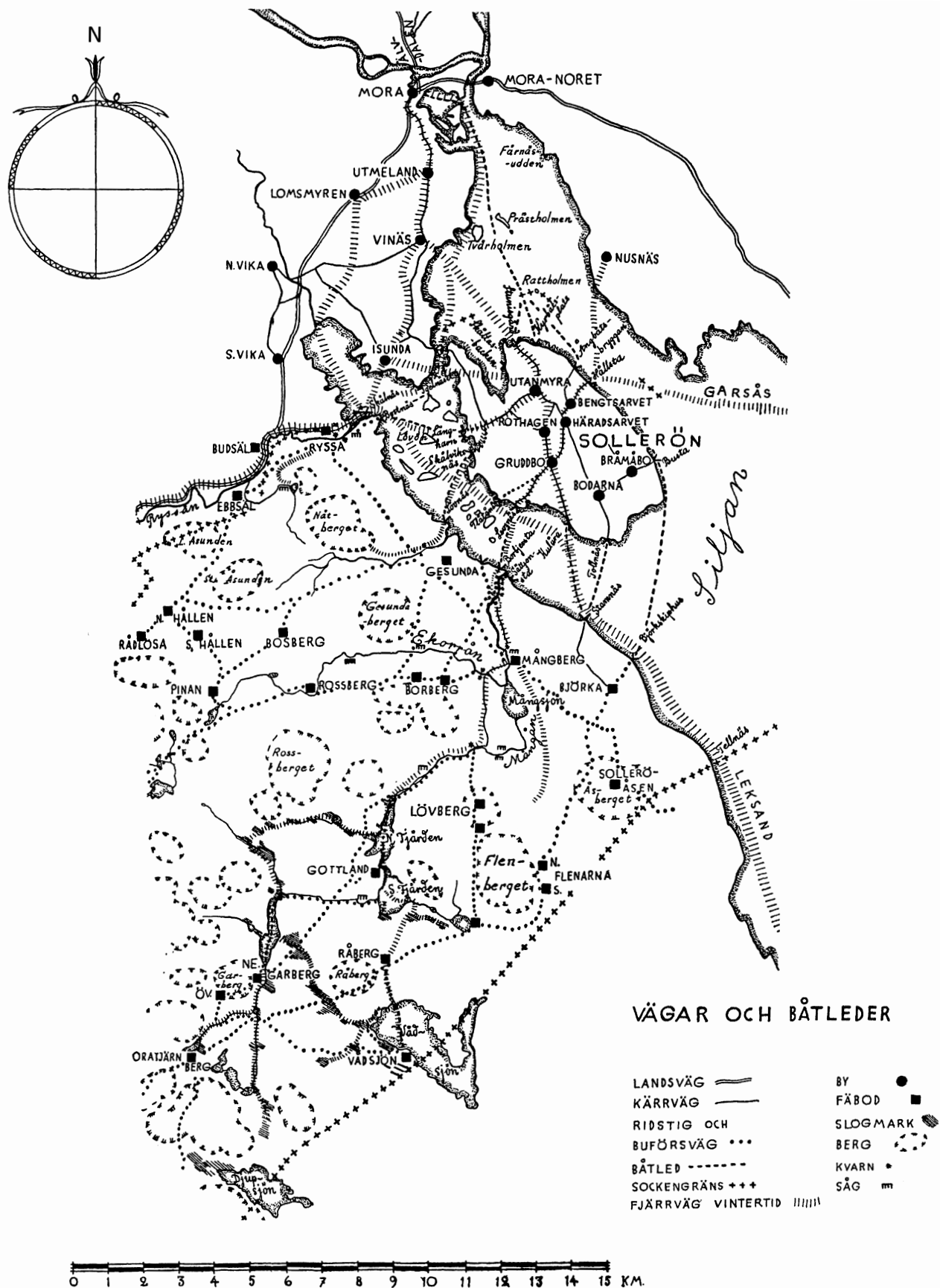
30. Hur stor andel av de beviljade bidragen 2015 gick till Friluftsrämjandet?

- A 35 procent
- B 40 procent
- C 45 procent
- D 50 procent

31. För hur många av de redovisade åren gällde att summan av de beviljade bidragen hade ökat jämfört med närmast föregående år?

- A 4
- B 5
- C 6
- D 7

Sollerö socken på 1700-talet

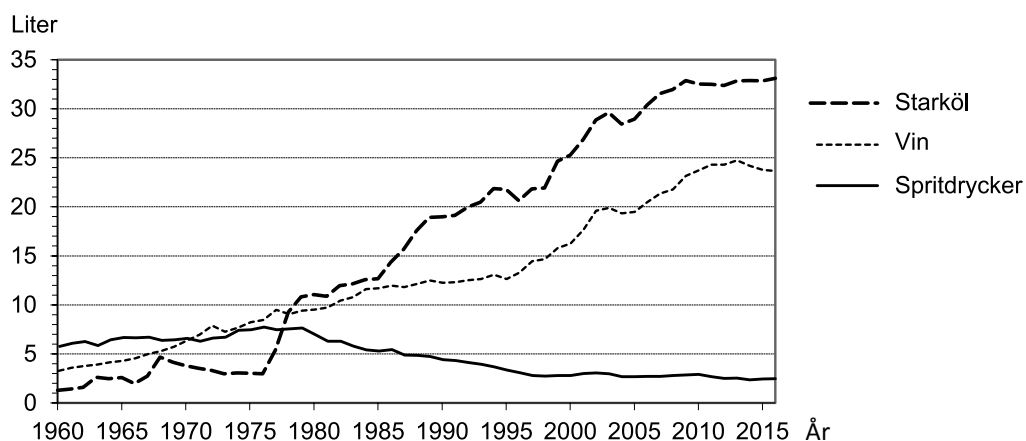
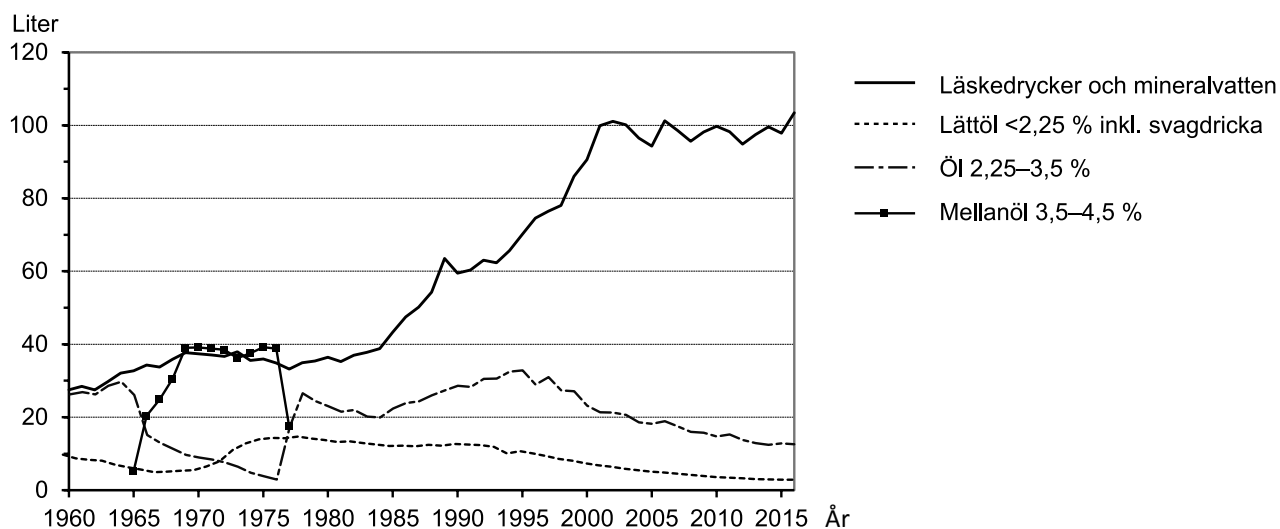
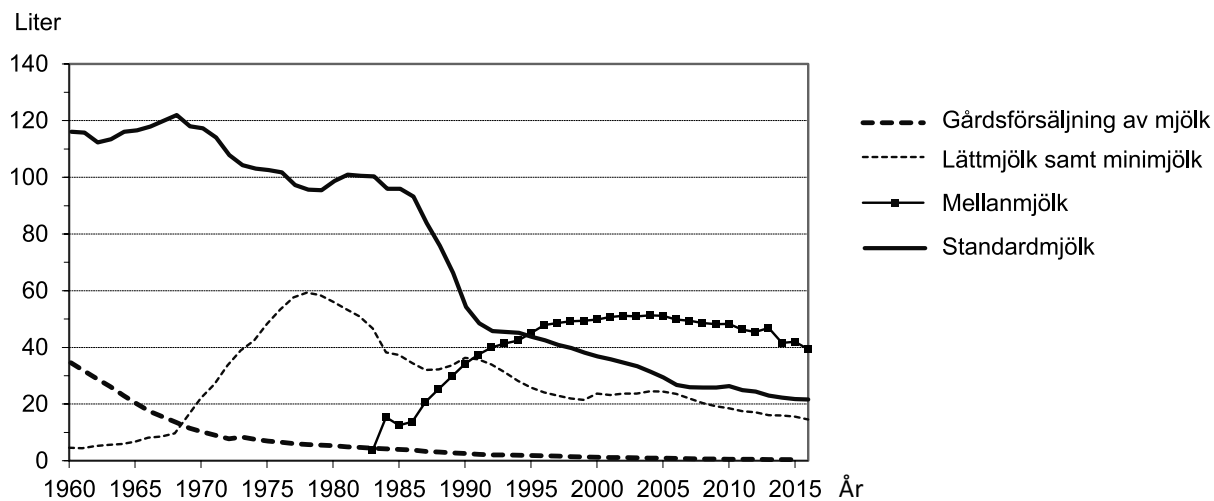

Den nordöstra delen av Sollerö socken i Dalarna under 1700-talet.

Uppgifter

32. Utgå från Flenberget i närheten av Flenarna. **Hur många fäbodar fanns inom en radie av 5 km, mätt från mittpunkten av Flenberget?**
- A 8
 - B 9
 - C 10
 - D 12
33. Mora, Nusnäs och N. Vika utgör hörnen i ett triangelformat område. **Hur stort är detta område?**
- A 23 km²
 - B 45 km²
 - C 67 km²
 - D 90 km²
34. **Hur lång var den kortaste vägen från fäboden i Oratjärn/Berg till fäboden i Björka om man höll sig till ridstigar och buförsvägar?**
- A 10 km
 - B 13 km
 - C 15 km
 - D 18 km

Konsumtion av drycker 1960–2016

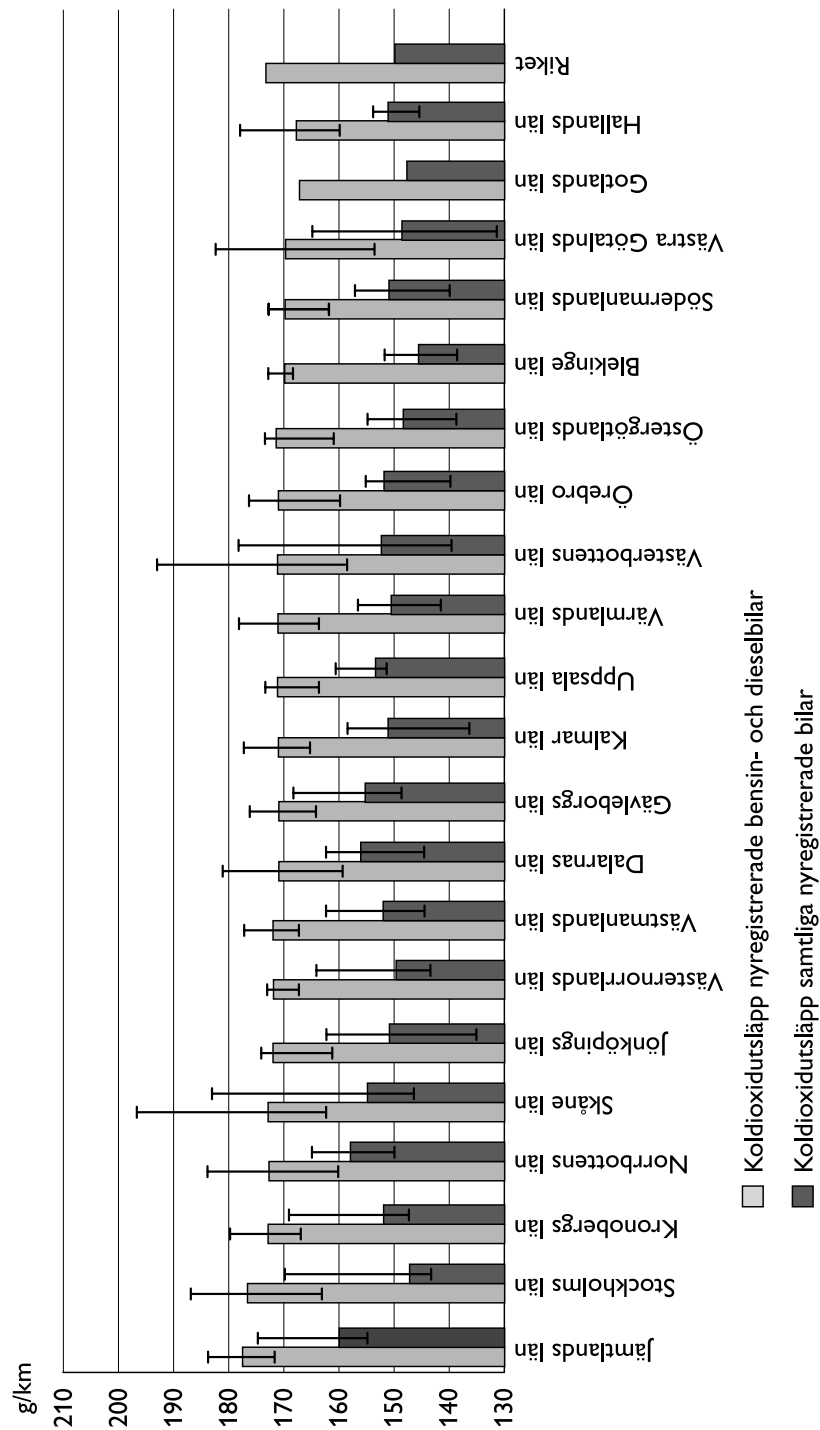

Konsumtion av olika typer av drycker i Sverige under perioden 1960–2016. Liter per person och år.

Uppgifter

- 35. Hur stor var konsumtionen av läskedrycker och mineralvatten 2010 jämfört med 1965?**
- A Dubbelt så stor
 - B Tre gånger så stor
 - C Fyra gånger så stor
 - D Fem gånger så stor
- 36. Vilket år konsumerades ungefär lika mycket starköl som vin medan konsumtionen av spritdrycker var hälften så stor som vinkonsumtionen?**
- A 1968
 - B 1972
 - C 1978
 - D 1985
- 37. För vilken av mjölkdryckerna förändrades konsumtionen med 80 procent om man jämför det sista registrerade året med det första?**
- A Gårdsförsäljning av mjölk
 - B Lättmjölk samt minimjölk
 - C Mellanmjölk
 - D Standardmjölk

Bilars koldioxidutsläpp 2008

Genomsnittliga koldioxidutsläpp (g/km) för nyregistrerade bensin- och dieslbilar respektive samtliga nyregistrerade bilar år 2008, i riket och i de enskilda länen. Ändarna på de svarta linjerna anger det genomsnittliga koldioxidutsläppet för den kommun i länet där utsläppet var som störst respektive som minst.

Uppgifter

38. Studera Kalmar län med avseende på samtliga nyregistrerade bilar genomsnittliga koldioxidutsläpp. **Hur mycket större var utsläppet i den kommun där det var som störst jämfört med den kommun där det var som minst?**

- A 12 g/km
- B 15 g/km
- C 22 g/km
- D 41 g/km

39. Vilket av nedanstående län uppfyller följande kriterier?

Skillnaden mellan det genomsnittliga koldioxidutsläppet från samtliga nyregistrerade bilar och det genomsnittliga koldioxidutsläppet från nyregistrerade bensin- och dieslbilar var mindre än 20 g/km. I den kommun i länet som hade det högsta genomsnittliga utsläppsvärdet per nyregistrerad bensin- och dieslbil låg värdet över 175 g/km.

- A Uppsala län
- B Östergötlands län
- C Södermanlands län
- D Hallands län

40. Anta att samtliga nyregistrerade bilar kör en kilometer. **Hur stort blir det totala koldioxidutsläppet?**

- A 31 ton
- B 38 ton
- C 43 ton
- D 81 ton

2024-10-20

Högskoleprovet

Provpass 5

- Du måste fylla i dina svar i svarshäftet **innan** provtiden är slut.
- Följ instruktionerna i svarshäftet.
- Du får använda provhäftet som kladdpapper.
- Fyll alltid i ett svar för varje uppgift. Du får inte minuspoäng om du svarar fel.
- På nästa sida börjar provet, som innehåller 40 uppgifter.
- Provtiden är **55 minuter**.

Verbal del

Detta provhäfte består av fyra olika delprov. Dessa är ORD (ordförståelse), LÄS (svensk läsförståelse), MEK (meningskomplettering) och ELF (engelsk läsförståelse). Anvisningar och exempeluppgifter finner du i ett separat häfte.

Prov	Antal uppgifter	Uppgiftsnummer	Rekommenderad provtid
ORD	10	1–10	3 minuter
LÄS	10	11–20	22 minuter
MEK	10	21–30	8 minuter
ELF	10	31–40	22 minuter

Börja inte med provet förrän provledaren säger till.

Tillstånd har inhämtats att publicera det upphovsrättsligt skyddade material som ingår i detta prov.

1. haverera

- A ge sig
- B ta med sig
- C dra ut på tiden
- D jämnas ut
- E gå sönder

2. bestående

- A fullständig
- B principfast
- C ordinarie
- D permanent
- E trovärdig

3. handräckning

- A hjälp
- B ansträngning
- C medgivande
- D hänvisning
- E tröst

4. sank

- A stenig
- B gropig
- C sumpig
- D halkig
- E risig

5. mothugg

- A svårighet
- B häftig kritik
- C misslyckande
- D spontan reflex
- E förräderi

6. händelsevis

- A helt plötsligt
- B upprepade gånger
- C i tur och ordning
- D av en tillfällighet
- E då och då

7. spänst

- A uthållighet
- B styrka och smidighet
- C följsamhet
- D balans och kontroll
- E snabbhet

8. porös

- A uttorkad
- B innehållslös
- C kompakt
- D genomsläpplig
- E fjädrande

9. soliditet

- A god hälsa
- B rationell lösning
- C orsakssamband
- D finansiell stabilitet
- E styrkedemonstration

10. förlora målföret

- A ge upp
- B bli stum
- C gå vilse
- D hamna efter
- E mista förståndet

Apparatsöndagen

Dagens text DET BOR ETT TROLL I DIN ELEKTRISKA RAKAPPARAT.

Församlingen *Dörren går upp av sig själv helt finurligt –
sjunger det tycka vi verkar övernaturligt.
Makterna lura i dörrens gångjärn,
hjärtana hamra på skräckens stångjärn –
bara för att man ej vet vad det gäller,
nämligen fotoelektriska celler.*

Predikan En vanlig hovtång kunna vi förstå, och
 möjligen en skrubbyvel. Vi se med egna
ögon hur hovtången gör när den drar ut en spik, och hur
skrubbyveln går till väga när den skrubbyvlar. Därför betrakta vi hovtången och skrubbyveln som våra
vänner. Vi känna dem utan och innan; det finnes intet
obegripligt i deras beteendemönster.

Men gå vi bara till en så relativt enkel apparat som
en vanlig chokladapparat blir förhållandet ett annat. Vi
stoppa i en peng, vi höra hur det rasslar, vi draga ut en
liten låda och stå där med en Tarragona i handen. Men vi
begripa ändå inte riktigt vad penningen har för sig inne
i maskinen, vårt intellekt förmår inte fatta hela vidden
av de mystiska kugghjulens osynliga rörelser, det intri-
kata förlopp som åstadkommer detta underbara, att
lådan går upp, och chokladkakan ligger där framför oss.
Vi hysa därför gentemot chokladapparaten en känsla av
främlingskap, ovisshet, kanske rentav rädsla. Vi veta ju
egentligen inte vad automaten skulle kunna ta sig till om
den av någon anledning blev illasinnad. När vi stoppa in
vår peng ha vi, handen på hjärtat, en pirrande känsla i

maggropen av att maskinen kan börja spruta vatten i
ansiktet på oss eller ondskefullt falla ned på våra fötter.

Det vi inte kunna fatta har en magisk kraft. Vi tro
inte längre på huldror och vättar, ty skogen och dess
innebyggare känna vi till allt om, tack vare männen på
Korsnäsgården. Skogen har blivit vår vän. Men appa-
terna äro fortfarande fulla av allehanda väsen som vi i
vår okunnighet hysa fruktan för. Visserligen vilja vi inte
erkänna detta primitiva stråk i vårt inre för omvärlden,
men faktum kvarstår: i hemlighet ligga vi ofta på knä i
köket och tillbedja diskmaskinens ande.

Vart vill jag komma med detta? Jag vill uppmana oss
alla att söka förstå apparaterna, att öka vår kunskap om
deras funktion. På så sätt bli de inte längre våra fiender.

Och på samma sätt är det med oss människor. Om en
skäligen enkel apparat kan skrämja bort oss från sig
genom sin outgrundlighet, hur mycket mera gäller då
inte samma förhållande i fråga om den underbaraste och
mest komplicerade apparaten av alla, människan? Om
vi kunde förstå hur våra medmänniskor fungera, om vi
liksom kunde plocka sönder dem, ta del av maskineriet
som finns därinne och sedan åter sätta ihop dem, ja, då
skulle ingen av dem längre vara vår mystiske fiende. Då
skulle var och en bli en kär vän; när som helst kunde
vi, bildligt talat, stoppa i en peng i honom och få ut en
chokladkaka ur hans andes låda.

Och skulle någon ha en skruv lös kunde vi då, istället
för att som nu rygga tillbaka i skrockfull vidskepelse,
skruva fast den åt honom med en annan av våra vänner,
skiftnyckeln.

TAGE DANIELSSON

Uppgifter

11. Vad föreslår textens jag?

- A Att vi börjar se med kritisk blick även på det som vi har vant oss vid och tror oss begripa.
- B Att vi vågar erkänna att det finns mycket i tillvaron som är svårt att förstå.
- C Att vi logiskt försöker förstå varför människan egentligen inte skiljer sig mycket från maskinen.
- D Att vi med hjälp av kunskap försöker besegra den rädsla som uppstår inför det främmande.

12. Vad ligger enligt texten bakom att människor reagerar på ett annat sätt inför en chokladapparat än inför en skiftnyckel?

- A Bristande tillit.
- B En övertro på teknikens möjligheter.
- C Bekvämlighet.
- D En oförmåga att tänka långsiktigt.

Psykiatri och vetenskap

Det hade gått drygt två år sedan Vetenskapsakademiens psykiatrigrupp bildades, och det var dags för redovisning.

Ett femtiotal intresserade samlades i akademiens Linnésal för ett seminarium med rubriken "Psykiatri i fokus – bra vård kräver bra psykiatrforskning". En handfull inbjudna föreläsare höll korta anföranden och där efter redovisade psykiatrigruppen sitt *Reformprogram för svensk psykiatrforskning*.

Vad hade vi då kommit fram till? Att svensk psykiatri är en dyr verksamhet utan att man vet särskilt mycket om vad man får för pengarna. Den kostnad som gruppen tagit fram med hjälp av ett par forskare vid Örebro universitet pekar på att totalsumman hamnar på mellan 70 och 90 miljarder kronor årligen. Då är inte bara kostnaden för vård och forskning inräknad utan också kringkostnader som sjukskrivningar och inkomstbortfall. Motsvarande kostnader för cancersjukdomar är knappt hälften. Det finns också stora skillnader i hur mycket som läggs på forskning: av den totala kostnaden för cancer går drygt 2 procent till forskning, medan motsvarande tilldelning till psykiatrisk forskning är under 0,2 procent.

Det bör påpekas att man inte kan sätta likhetstecken mellan psykiatrisk forskning och hjärnforskning, särskilt inte när det gäller resurstilldelningen. Hjärnforskning – eller neurovetenskap – är ett paraplybegrepp som i sig rymmer psykiatrisk forskning men också mycket annat, som neurologisk forskning, kognitionsforskning och en rad områden som hör hemma under psykologin, det vill säga hur den friska hjärnan fungerar. Med begreppet psykiatrisk forskning avses här forskning om psykiska sjukdomar.

En annan term som kan leda till missförstånd är neuropsykiatri. Begreppet har traditionellt kopplats till sjukdomar vars orsaker inte bör sökas i miljö eller uppväxt utan i gener eller skador i hjärnan. Den neuropsykiatriska förklaringsmodellen har då framstått som psykodynamikens – freudianismens – motsats. Numera används neuropsykiatri ofta i en vidare mening. Eftersom alla mentala avvikelser – i enlighet med den filosofiska materialismen – ger eller orsakas av spår i hjärnan, kan man lägga ett neuropsykiatriskt perspektiv på all psykisk sjukdom.

Psykiatri är i sig ett enormt och oformligt område. Man kan inte ge sig på allt samtidigt. För arbetsgruppen gällde att hitta ett fokus. Och för en vetenskapsakademi ligger det naturligtvis nära till hands att sätta forskningen i centrum. Bra forskning kommer – även om det kan ta tid – också vården, rekryteringen och utbildningen till godo. Det blev gruppens utgångspunkt.

Vi föreslog ett anslag på 90 miljoner extra till psykiatrisk forskning under en tidsperiod på elva år. Pengarna skulle användas för att inrätta tio forskningsblock för AT-läkare, så att de kunde avsätta 18 månader för egen forskning. Vidare föreslogs en förstärkning av doktorandprogrammen för att stimulera samarbete mellan olika forskningsgrenar som klinisk forskning, neurovetenskap och epidemiologi. Dessutom tio stipendier till yngre forskare för vistelse vid utländska institutioner under tre år och med löfte om en fyraårig tjänst vid återkomsten.

Rapporten har naturligtvis inte undgått kritik. Från psykiaterhåll menade man att arbetsgruppen inte haft tillräcklig psykiatrisk kompetens. Så var det förstås, gruppens majoritet kom från andra områden än psykiatri. Det kan ses som både en svaghet och en styrka. Utredningar brukar sättas samman efter två grundprinciper. Antingen finns så många intressen som möjligt – vetenskapliga, fackliga, politiska – representerade i utredningen. Eller också skaffar sig utredningen kunskaper främst via litteraturstudier och hearings med inbjudna experter. I det här fallet valdes den senare vägen, eftersom det inte finns tillräckligt många medlemmar med psykiatrisk kompetens inom Vetenskapsakademien. Ett faktum värt att notera.

Kritik framfördes också vid mötet av Karin Johannisson, professor i idéhistoria och själv medlem av akademien. I sitt inlägg delade hon in psykiatrins närhistoria i tre epoker: Under femtiotalet skedde ett genombrott för psykofarmakologin, på sjuttioalet stärktes intresset för psykoanalys och en rad alternativa terapier – medan psykiatri nu sedan sekelskiftet åter är inne i en biologisk period med intresset riktat mot genetik och neurovetenskap. Karin Johannisson menade att rapporten, genom att framhålla en rad tänkbara forskningsområden inom främst biologisk forskning, också medvetet avsett att styra de föreslagna resurserna till just denna forskning.

Mot detta kan man anföra att arbetsgruppen uttryckligen skriver att det på sedvanligt vis är professionen, inte Vetenskapsakademien, som måste bestämma vilken forskning som ska stödjas. Samtidigt har Johannisson säkert rätt i att ett sannolikt utfall skulle bli att psykiatrforskning på biologisk grund premierades. Detta på grund av den preferens för naturvetenskaplig hjärnforskning som råder inom anslagsgivande myndigheter och fonder.

Karin Johannisson ifrågasatte också logiken i seminariets underrubrik "Bra psykiatrivård kräver bra psykiatrforskning". Forskningen är, fastslog hon, ensidigt biologiskt inriktad, vilket gör att det tar lång tid innan nya

rön kommer patienterna till godo. Ett annat problem är en utbredd överdiagnostik som styrs av den alltmer omfattande amerikanska DSM-manualen. Motsättningarna inom psykiatrin har enligt Karin Johannisson sin grund i att parterna har olika förståelsemodeller. Hon menade att psykiatrin försummar humanistiska, psykologiska och samhällsvetenskapliga aspekter. I alltför stor utsträckning betraktar psykiatrin sina patienter "som objekt, inte som subjekt".

Svensk psykiatri kan dock inte sägas vara outredd. En rad utredningar har gjorts om organisationen, behandlingarna, utbildningen, personalbristen, köerna, bemötandet, övergreppen med mera. Olika missförhåll-

landen inom psykiatrin uppmärksammas dessutom så gott som dagligen i olika medier.

Avsikten med det arbete jag på eget bevåg gått vidare med, och som jag kommer att presentera längre fram, är därför inte att försöka täcka in svensk psykiatri i alla dess aspekter. Jag tar i stället avstamp i den översyn, *Reformprogram för svensk psykiatrforskning*, som diskuteras ovan – och vars viktigaste slutsats är att svensk psykiatrisk forskning har hamnat på efterkälken. Sjunger forskningens kvalitet förlorar ämnet i legitimitet, statusen sjunker, forskningsanslagen sinar, rekryteringen minskar och vården tappar sin stringens.

P C JERSILD

Uppgifter

13. Enligt textförfattaren har begreppet neuro-psykiatri med tiden fått en delvis ny innebörd. Hur ser man allt oftare på neuropsykiatri?

- A Som synonymt med alla psykiska sjukdomar som orsakas av yttre faktorer.
- B Som motsatsen till ett psykodynamiskt perspektiv på psykisk sjukdom.
- C Som en viktig aspekt av alla psykiska sjukdomar oavsett hur de har uppstått.
- D Som ett samlingsnamn för psykiska sjukdomar som har sitt ursprung i generna.

14. Hur resonerade Vetenskapsakademien när de satte samman psykiatrigruppen, enligt texten?

- A De valde personer som skulle representera många olika intressen och kompetenser inom området.
- B De valde personer med psykiatrisk eller annan medicinsk kompetens för att tränga så djupt in i ämnet som möjligt.
- C De valde personer med blandad akademisk bakgrund och utgick från att dessa skulle kunna sätta sig in i ämnesområdet.
- D De valde personer utan psykiatrisk kompetens i förhoppningen att dessa skulle förhålla sig mer opartiskt till utredningens frågor.

15. Vid seminariet hävdade Karin Johannisson att psykiatrigruppens rapport försöker påverka forskningens inriktning. Vad sammanfattar bäst textförfattarens svar på det?

- A Han har förståelse för kritiken, men poängterar att åsikterna i rapporten inte bara är arbetsgruppens.
- B Han ger henne delvis rätt, men menar att rapporten faktiskt inte tar upp frågan om forskningsanslag.
- C Han bemöter egentligen inte kritiken, men antyder att rapporten inte ska tolkas bokstavligt.
- D Han kommer med en invändning, men medger att det kan bli så som hon befarar.

16. Vilket antagande ligger, enligt textförfattaren, till grund för psykiatrigruppens reformprogram?

- A Att all psykiatrisk vård bör utgå från ett neuro-psykiatriskt perspektiv.
- B Att den psykiatriska vården är för dyr.
- C Att den psykiatriska vården har blivit sämre.
- D Att kvalificerad forskning förbättrar den psykiatriska vården.

Staten, kyrkan och läsarna

Reformationen innebar en av de största pedagogiska utmaningarna i vårt lands historia. Det gällde att ändra medborgarnas inställning i många hänseenden och på djupet. Staten och kyrkan hade i stort sett gemensamma intressen. Nationalstatens framtid skulle säkras, den lutherska lärans likaså. Det gällde att besegra både den katolska "papismen" och medeltidsmänniskan.

Men motståndet mot reformationen var starkt. Upproren mot Gustav Vasa talar sitt tydliga språk. Trots att myndigheterna tog till brutala metoder, i en del fall till och med dödsstraff, kvarstod motsättningarna i trosfrågor och ledde till att de kyrkligt ansvariga fann en ny möjlighet att bryta motståndet – man skulle lära församlingsborna att läsa. Då kunde de studera de heliga texterna dagligen, och därmed skulle man bli kvitt papismen och skapa sanna lutheraner. I 1686 års kyrkolag föreskrevs bland annat att kyrkoherden skulle ansvara för att ungdomen i hans församling lärde sig läsa i bok och förstå kristendomens huvudstycken, att föräldrarna skulle understödja undervisningen och att det skulle hållas katekesförhör i kyrkan varje sön- och helgdag. Genom husbesök skulle man också kartlägga församlingsbornas läsförmåga.

Insatserna för läskunnigheten var alltså något som låg i både statens och kyrkans intresse. Kungen såg kyrkan som ett redskap för att kontrollera och styra folket, och kyrkan betraktade läsningen av de heliga skrifterna som en viktig väg till att skapa troende och lydiga församlingsbor. Att också lära vanligt folk att skriva var det däremot inte tal om. Alltsedan den katolska tiden hade prästerna, med få undantag, varit de enda skrivkunniga i församlingen. De anlätades därför till olika skrivuppgifter, inte minst när det gällde att upprätta vissa avtal. Den hjälpen var av stort värde för de icke skrivkunniga, men den gav också prästen en betydande inblick i och kontroll över församlingsbornas förehavanden. Vissa bedömare menar att skrivkunnighet dessutom skulle ha blivit ett verksamt medel för opposition.

Beslutet om läskunnigheten skulle få oförutsedda konsekvenser. Egil Johansson har genom sin banbrytande forskning klarlagt denna unika insats och dess resultat. En sent upptäckt milstolpe på landets bildningsväg.

Uppgiften var inte lätt, men en väsentlig del av den svenska befolkningen blev läskunnig. På 1700-talet var läskunnigheten betydligt mer utbredd i vårt land än i det övriga Europa. I början av seklet kunde till exempel 85 % av befolkningen i Skellefteå socken läsa, av de unga hela 98 %. Så sent som på 1770-talet var högst 15 % av befolkningen i Centraleuropa läskunnig. Prästerna tog kanske inte så sällan till i överkant i sina rapporter,

men resultatet måste ändå bedömas som anmärkningsvärt.

Många gjorde också som prästerna önskade och sökte fördjupa sig i texterna. Men en del läste tydligen inte som kyrkan ville. Den ansåg sig till slut tvingad att bromsa det den själv satt igång. För att kunna kontrollera hur församlingsborna uppfattade det de läste ändrades prästernas husbesök till husförhör, en ny form för gemensam undervisning av barn och vuxna. Många bävade inför förhören som i vissa delar av landet pågår än idag, men i ändrad form.

Den nya färdigheten bidrog säkert till större kännedom om innehållet i de kristna skrifterna, men den fick också andra följder. Runt om i landet samlades efter hand grupper (konventiklar) till bibelstudier och andakt. Studierna av Bibeln, psalmboken och Luthers lilla katekes växte steg för steg, och verksamheten blev så omfattande och intensiv att de kyrkliga myndigheterna blev djupt oroad. Redan i kyrkolagen 1686 utfärdades varningar. I en kommentar till Karl XII:s bibel (1703) skärptes renlärighetskraven ytterligare, och en kunglig förordning 1726 – det så kallade konventikelpakatet – förbjöd församlingsbor att i grupper läsa Bibeln och lägga ut texten utan medverkan av en präst. Deltagarna kallades senare "läsare". De vände sig inte enbart mot kyrkans tvång. De representerade till en del också en ny syn. Människan kan själv förstå och lägga ut innehållet i de heliga skrifterna, utan någon mellanhand mellan Gud och människa, utan någon övervakande världslig auktoritet. Denna nya syn var ett första tecken på att människans självkänsla började växa fram, först hos några få modiga och framsynta människor, med stöd av en stor auktoritet – Gud själv. För många av kyrkans ledare och präster var denna auktoritet motiveringen till förmyndarskap, för läsarna innebar den motsatsen – frigörelse och revolt mot mänskligt förtryck. En oförutsedd utveckling.

Läsarna levde ett liv utan förbindelse med humanistiska strömningar ute i Europa eller i vårt land, men deras tolkning av de kristna texterna ledde dem i samma riktning. Den kristna tron måste komma till uttryck bland annat i kärleken till medmänniskorna. Människan var syndfull. Den grundsynen delade man med statskyrkan. Men Guds nåd gav förlåtelse och kraft att se mer positivt på människan och känna kärlek till sin nästa. Läsarna påverkades och uppgick efter hand i pietistiska rörelser, som inspirerats av tysk radikalpietism men också av hemvändande krigsfångar från Ryssland. Väckelsen ledde till att Sveriges första friförsamling bildades 1734. Ledare var den extatiska predikanten Sven Rosén, som några år senare utvisades ur landet för brott mot kon-

ventikelplakatet. Men plakatet fick ändå inte åsyftad verkan. Flera bibelgrupper bildades runt om i landet och flera präster deltog i väckelsen. Statskyrkan gick försvagad ur striden. Men först 1858 upphävdes plakatet.

Den pietistiska rörelsen bidrog också till att ändra kyrkans undervisning. Nattvardsförhören i kyrkan fick en starkare ställning, husförhören stabiliserades och konfirmationen förnyades. På prästerskapets initiativ beslöt riksdagen 1723 genom en förordning att förbättra barnundervisningen i landet. Föräldrar och förmyndare ålades "vid vite" att lära barnen läsa. Och 1762 skärptes bestämmelserna. Församlingarna skulle ansvara för att det fanns en barnlärare i varje socken. Åtgärderna gav emellertid inga omfattande resultat. Kyrkan stötte på motstånd. Enligt teologen Carl Henrik Martling berodde det "till icke ringa del på att de maktägande med misstänksamhet såg prästernas försök till att höja folkbildningen".

I slutet av 1700-talet växte det också fram olika sällskap som sökte motverka den i deras mening tilltagande sekulariseringen. Sällskapet *Pro Fide et Christianismo*

bildades 1771 och ville bland annat genom att starta skolor, understödja konfirmandlärare och sprida skrifter "främja kristet liv i Sverige".

Det finns troligen ett samband mellan läsarna, reformivrarna i Evangeliska Fosterlandsstiftelsen och pionjärerna i vår första folkrörelse – Baptistförbundet – mer än hundra år senare. Läsarna hävdade att lydnad under auktoriteter inte alltid leder rätt. Människan har själv ansvar för sitt liv men också för andras. Och hon har rätt att söka sanningen och vägen, ansvarig endast inför sin Gud.

Många hinder skulle resas och många avvikelser göras på vägen. Frikyrkorna skulle i många stycken under uppbyggnadsskedet visa en trångsyn som kunde upplevas som omänsklig. Men läsarna blev mer och mer styrda av inre övertygelse och allt mindre av yttre krafter. Deras bidrag till *tron på människans förmåga att ta ansvar och att visa omsorg* medverkade på längre sikt till ett demokratiskt och mer humant samhälle. Läsarnas kamp är en av rötterna till det moderna Sverige.

GÖSTA VESTLUND

Uppgifter

17. Vad påpekar textförfattaren om den rapporterade läskunnigheten i 1700-talets Sverige?

- A Att omfattningen var svår för prästerna att bedöma.
- B Att siffrorna bör tolkas med viss försiktighet.
- C Att jämförelserna med andra länder sannolikt är missvisande.
- D Att rapporteringen borde ha skötts av andra än prästerna.

18. Vad var det så kallade konventikelplakatet tänkt att motverka, enligt texten?

- A Statens försök att öka kontrollen av församlingsbornas bibelläsning.
- B Tendenserna till splittring mellan statsmakt och kyrka.
- C Självständiga tolkningar av kristna skrifter.
- D En folklig rörelse för rätten till undervisning.

19. Vad bidrar citatet av Carl Henrik Martling till att förklara?

- A Varför kyrkan kände sin maktposition hotad av väckelserörelsernas framväxt.
- B Varför det låg i kyrkans intresse att fler människor blev läskunniga.
- C Varför konventikelplakatet slutligen upphävdes.
- D Varför kyrkan motarbetades i sina ansträngningar att öka läskunnigheten.

20. Vilken var avsikten med kyrkans läsundervisning, och vad blev resultatet?

- A Läsundervisningen skulle höja kunskapsnivån men orsakade främst missnöje.
- B Läsundervisningen skulle skapa lydnad men ledde till att makten ifrågasattes.
- C Läsundervisningen skulle stärka gudstron men gjorde människor mindre religiösa.
- D Läsundervisningen skulle sprida den lutherska läran men ledde till att katolicismen växte sig starkare.

21. För att svensk krisberedskap ska fungera ordentligt behövs tydliga krav på att alla _____ ska återkoppla och dela information om läge, _____ resurser och andra relevanta uppgifter under pågående nödsituationer.
- A funktionärer – tilltagna
 - B aktörer – insatta
 - C volontärer – påtänkta
 - D politiker – genomförda
22. I de flesta fall tillfrisknar hästen efter veterinärbehandling, men det är viktigt att hästen får möjlighet till _____.
- A resistens
 - B separation
 - C konvalescens
 - D reproduktion
23. Den som lyssnar till unga tonåringar som pratar med varandra inser att _____ inte bara har att göra med de enskilda orden, utan även i hög grad med pausering, betoning, emfas och minspel. När sådant saknas, eller utförs på ett för _____ ovant sätt, undgår oss mycket av budskapets _____.
- A språkmelodi – sammanhanget – karaktär
 - B språkriktighet – talaren – syfte
 - C språkutveckling – barnet – tydlighet
 - D språkförståelse – lyssnaren – innebörd
24. Att grundvattentäkterna sinar tycks inte bero på ett ökat uttag av vatten, men kan ändå till viss del _____ mänsklig aktivitet. Vi har dikat ut våtmarker och planterat mer och mer träd, så en _____ andel av nederbörden fastnar i grenverket, avdunstar och når aldrig marken.
- A tillskrivas – betydande
 - B omfatta – relativ
 - C avkrävas – växande
 - D utgöra – försumbar

25. Vid arkeologiska utgrävningar i en plöjd åker i Gökhem hittades benfragment från minst 80 personer, både kvinnor och män. De visade sig _____ från en kollektivgrav från yngre stenålder, cirka 5 000 år gammal.
- A avleda
 - B härröra
 - C framstå
 - D ankomma
26. Mängden texter i samhället ökar ständigt. _____ – att allt fler typer av texter dyker upp och att de sinsemellan inte är så lika varandra – gör att man har mindre nytta av tidigare läserfarenheter i mötet med en ny text. Detta ökar belastningen på språkvårdarna, eftersom allt färre råd kan _____ från en typ av text till en annan.
- A Dupliceringen – rekommenderas
 - B Automatiseringen – lokaliseras
 - C Diversifieringen – generaliseras
 - D Populariseringen – revideras
27. Valet av metod för undersökningen föll sig naturligt eftersom metoden följde _____ statistisk teori, och i de flesta sammanhang fungerar den fortfarande bra i praktiken.
- A vedertagen
 - B bokstavig
 - C varaktig
 - D uttömmande
28. Det faktum att mordet hade begåtts i samband med ett nattligt inbrott i en bostad utgjorde en starkt _____ omständighet. Därtill kommer att brottet var helt _____ och offret ur stånd att _____.
- A försvårande – oplanerat – skyla sig
 - B betungande – omotiverat – hävda sig
 - C graverande – oprovocerat – värja sig
 - D förmildrande – oförskyllt – freda sig

29. Missnöje med EU var och är inte _____ för Storbritannien. Men till skillnad från andra länder, där detta missnöje framförs av ytterlighetspartier, finns det i Storbritannien även inom _____.
- A enbart – näringslivet
 - B osedvanligt – regeringen
 - C särskilt – borgerligheten
 - D unikt – etablissemangen
30. Många studenter upplever en _____ mellan vad de får lära sig under sin utbildning och hur de förväntas utföra praktiska uppgifter när de kommer ut i arbetslivet.
- A dispyt
 - B distorsion
 - C diskrepans
 - D distinktion

Provpas 1 (= DYS 1)	Provpas 3 (= DYS 2)	Provpas 4 (= DYS 3)	Provpas 5 (= DYS 4)
Kvantitativ del fo	Verbal del pu	Kvantitativ del ar	Verbal del ma
1 D	1 C	1 D	1 E
2 C	2 D	2 A	2 D
3 B	3 A	3 B	3 A
4 B	4 D	4 C	4 C
5 D	5 E	5 A	5 B
6 D	6 E	6 D	6 D
7 B	7 B	7 B	7 B
8 C	8 D	8 A	8 D
9 A	9 E	9 C	9 D
10 D	10 C	10 C	10 B
11 A	11 B	11 A	11 D
12 B	12 D	12 B	12 A
13 A	13 A	13 C	13 C
14 B	14 B	14 B	14 C
15 A	15 B	15 A	15 D
16 B	16 A	16 A	16 D
17 C	17 C	17 C	17 B
18 C	18 D	18 C	18 C
19 A	19 A	19 A	19 D
20 D	20 D	20 D	20 B
21 A	21 D	21 D	21 B
22 D	22 D	22 C	22 C
23 A	23 C	23 D	23 D
24 C	24 B	24 A	24 A
25 C	25 B	25 E	25 B
26 A	26 A	26 C	26 C
27 B	27 A	27 E	27 A
28 E	28 B	28 A	28 C
29 A	29 D	29 C	29 D
30 D	30 C	30 C	30 C
31 D	31 C	31 C	31 B
32 D	32 D	32 A	32 C
33 C	33 C	33 A	33 D
34 C	34 D	34 D	34 A
35 A	35 A	35 B	35 C
36 B	36 B	36 D	36 D
37 B	37 C	37 D	37 A
38 C	38 B	38 C	38 A
39 B	39 B	39 D	39 C
40 A	40 D	40 B	40 A

Provpas 2 ingår ej! (Utprövningspas)

Inom parentes anges vilket provpas som gäller för dem som gjort provet för dyslektiker eller svagt synskadade, t.ex. (= DYS 1).